

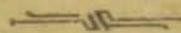
ՀԱՅ ՍԿՂՈՒԹՅՈՒՆ

ԿԻՍԱՄՄՈՒԱՅԻՆԱԴԵՍ

ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 23-24

ՆՈՅ. ԴԵԿ. 1920

ՍԿՂՈՒԹՅՈՒՆ

Ահա՛ շրջան մը ալ յրացաւ յու սկառուտական կեանիդ մէջ:
Մենք յու վրադ մեծ յոյսեր դրիմի, կ'սպասեմ անոնց
իրականացումին:

Մենք յեզի բարձր դեր մը յատկացուցիմի հայրենաշեն
գործին մէջ, զիտակցէ անոր բարձրութեանը:

Մենք յեզի բարձր դեր մը յատկացուցիմի հայրենաշեն
գործին մէջ, զիտակցէ անոր բարձրութեանը:

Ամբողջ Հայութեան փողաճարեցիմի յու արժեքի, ամեն
տեղ, ամեն առիւ ներկայացուցիմի յեզ իբր ապագայի տի-
պար ու վստահելի խաղախացին եւ յու շուրջդ գուրզուրանի
եւ հաւասի ցանկապատը հիւսեցիմի, արժեցուր զայն:

Հայրենի երկիրդ կոխուուած է անիրաւութեան զարշա-
պարին տակ, ազգդ ճգնաժամի մէջ է եւ անոր յոյսի շողերը
մրազնած են բարձրացուր արեւով օծուած ճակատդ, բող
շողնան այժերուդ մէջէն յոյսի ջիւց ճառագայթներ, յու կեն-
սայուրդ կուրծի վահանէ եւ ձեռքի վեր առ ու անզամ մը
եւս ուժին եւ կորովի, արտասանէ յու ոսկեղեն երդումդ.
«Պատւոյս վրայ կ'երդնում ծառայել հայրենիքիս...» յու-
սադրէ շրջապատդ:

Ցոյց տուր որ դուն յես ըմկանուիր երբէք. դու զուարք
եւ կայտառ՝ պիտի դիմագրաւես դժբաղդուրիններու, դուն
անդմկանի ջիղն ես հայութեան եւ յու պատուի երդումդ
արժեք ունի:

Տեւական եւ ճշմարիս հայրենիքի յու մայուր հոգիէդ եւ
յու ազատանելյ բազուկեդ պիտի կերտուի:

ՀԱՅ ՍԿՂՈՒԹՅՈՒՆ, ԳԻՏՑԱՐ ՊԱՐՏԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԴ ԵՒ ԲԱՐՁՐ
ՊԱՀԵ ՔՈՒ ԵՒ ԱԶԳԻԴ ԴՐՈՅԸ:

Հ. Մ. Լ. Մ. ի 20րդ Մասնաճիւղին (Արմաշի Մասնաճիւղ՝ սկառտները, Որոնք Անպատճեմքերի մէջ մեկնեցան հայաստան, հոն շարունակելու համար գիւղատնտեսական վարժարաբանը, Պաթումէն սկսեալ մինչեւ Երեւան ոգեւորութիւն և քաջալերանք սփռեցին իրենց ճամբուն վրայ.)

Հ. Մ. Լ. Մ. Վառնայի (Պուլկարիա) Մասնաճիւղին սկառտական խումբը և իր վարիչները.

ՄՈՂԷՍՆԵՐՈՒՆ ՀԱԿԱՆԵՐԸ

v.

(Նարունակութիւն թիւ 20էն)

Երկու հետաքրքիր դրուազներ. — Զբային և ցամաքային կենդանիներէն, ինչպէս նաև մի ջատներէն զատ, որոնք կայ լանին անունով կը կազմէն, երբորդ տեսակի ու տելիք մ'ալ իրեն ապահովցու ցած ունի այդ կենդ անին:

Եգ ալիգատորը տարին 2—3 անգամ մօտաւորապէս հարիւրական ձռ կ'ածէ: Զ անոնք նախապէս աւագի մէջ փորած փոսին մէջ խնամով զետեղիլէ յետոյ՝ վրան կը գոցէ խոհեմութեամբ ու առանձին կը ձգէ: Այդ ձռերը, որոնք մնան ծութեան կողմէ ջայլամի՝ իսկ գոյնի կողմէ հաւի հաւկիթին կը նմանին, որոշ ջերմութեամբ մը աւազին տակ թաղուած կը մնան: Բնազդը, մայր ալիգատորին կ'իմացընէ, երբ անոնք բացուելու ըլլան: Ուստի վերադառնալով իր պահած գանձին վայրը, կը հանէ հողէն ձռ երը ու ամենայն փափկութեամբ զանոնք մի առ մի կը կոտրէ: Հազիւ քսան սանդիմէզը երկայնութիւն ունեցող մանր կայմանիկներու խումբ մը, այդ միջոցին կը սկսի վխաւալ անոր շուրջ: Եւ գորովագութ մայրը կը հաւաքէ զանոնք տանելու համար դէպի գետ, բայց նոյն պահուն սարսափելի թշնամի մը վրայ կը հասնի: Գալինօզան է այդ, անողոք թոշուն մը, որ կը յափշտակէ նորածին ձագու կներուն մնծ մասը: Յետոյ անոնց կը միանայ հայր ալիգատորը. որ անսովոր հայրական գորովով, կամ ախորժակով մը կ'ինայ իր իսկ փոքրիկներուն վրայ և կը ճաշակէ անոնցմէ որքան որ կընայ: Այս կրկնակ դժբախտութիւններէն յետոյ, մնացածը տարաբախտ մայրը կ'առնէ իր կռնակը, ու կը դիմէ դէպի գետ: Եւ հոն, երբ կը տեսնէ որ անոնցմէ մէկ մասը չի կրնար լաւ մը կառչի իրեն ու անընդունակ է լողալու, կ'ուզէ զանոնք խեղդուելէ ազատել թերեւս, և... ինքն ալ կ'ուտէ զանոնք: Չորս կամ հինգ ալիգատոր միայն կ'ազատին այսպիսով հարիւրին մէջէն, որոնց մնացեալը զո՞ն կ'երթայ այս եզական և հրէշային բնազդին:

Ուրիշ դրուագ մը կը պատմէ ելիզէ Ռըկիւ, միշտ այս որդեսապան և իրերակեր գաղաններու կեանքէն: Կը թուի թէ գետերու մօտ ալիգատորները իրենց համար յատուկ վայր մը սահմանած են, ուր անոնք խումբով

արեւուն ջերմութեանը տակ պառկած, իրենց գերագոյն հաճոյքը կը վայելեն: Տեսակ մը ժամադրավայր է ասիկայ, ուր միայն մեծ և տարիքու կայմանները իրաւունք ունին մըտ նելու: Մնացեալներէն անոնք որոնք 4 մէթրէ նուազ երկայնութիւն ունին, զրկուած են այս պատկառելի! ժողովէն: Եւ վայ այն փոքրիկ ամբարտաւանին որ կը համարձակի անսաստել այդ արդելքին: Անմիջապէս կը գիշատուի ան ու զո՞ն կ'երթայ իր անպատկառութեան...:

Խաղեր եւ պայշտարներ. — Կոկորդիլոսները իրենց ձուերուն հանդէպ նուազ հոգատար են քան իրենց ամերիկացի ազգականները: Եգը մէկ անգամէն կ'ածէ 20 30 հատ և զանոնք մէկդի թողլով այլեւս չի զրադիր անոնցմով: Զուերը իրենք են որ ժամանակը հաօնելուն պէս կը բացուին և փոքրիկ կակորդիլոսներ դուրս կ'ելին: Զի յիշուիր դէպք մը, ուր անոնք զո՞ն երթան իրենց ծնողքին հրէշային ախորժակին բայց իմնեկոմն կոչուած միջատը և փարաւոնի մուկը անոնցմէ մեծ մասը կը փըճացընեն, տակուին ձուերէն դէպի լոյս աշխարհ չելած՝ ի մեծ բարեբախտութիւն մարդկանց և բազմութիւ կենդանիներու:

Չափահաս կոկորդիլոսները, ինչպէս նաև գաւիանները և կայմանները կարծր մորթէ պատեան մ'ունին իրենց կռնակը: Այդ պատեանը ինքնապաշտպանութեան սքանչելի միջոց մընէ անոնց: Զէնքերու համար անխոցելի, գընդակն անոր վրայէն կը սահի, առանց կենդանիին վիաս հասցընելու: Մեծ մողէմներու որսորդութեան ատեն եթէ միակ յաջողութեան հաւանականութիւն կայ՝ այն ալ հրացանի կապարը, անոնց աչքին շուրջ կամ ուղղակի փոքրին հանդիպցընելն է, ուր մորթը փափուկ է և փոքրիկ վէրք մը կրնայ մահացու դառնալ: Գալով դաշոյնին՝ կոկորդիլոսի մը կամ կայմանի մը դէմ զայն գործածելը, պարզապէս ճարպիկութեան և յանդզութեան խաղ մընէ, զոր խափիկները կամ Հարտւային Ամերիկայի բնիկներուն ամենապաղարիւն ներկայացուցիչները կրնան կատարել: Նախ պէտք է այդ հազուադէպ մենամարտի ելլող անձին՝ լողալու խոր վարժութիւն, ինչպէս ունի ինքը ալիգատորը, և յետոյ մտքի և մարմնի մեծ ճկունութիւն մը, իր ոստիը բարդ շարժումներով շփոթելու և զերջապէս յարմար պարագան, որ յանկարծ ջրասոյզ ըլլայ, յետոյ ծիշտ կայմանին տակէն ուղղածիդ վեր ելլելով՝ դաշոյնը ուժգնօրէն խրէ անոր ուսերուն մէջաւելու:

Վանդաւոր սրսոր-

դութիւն մը

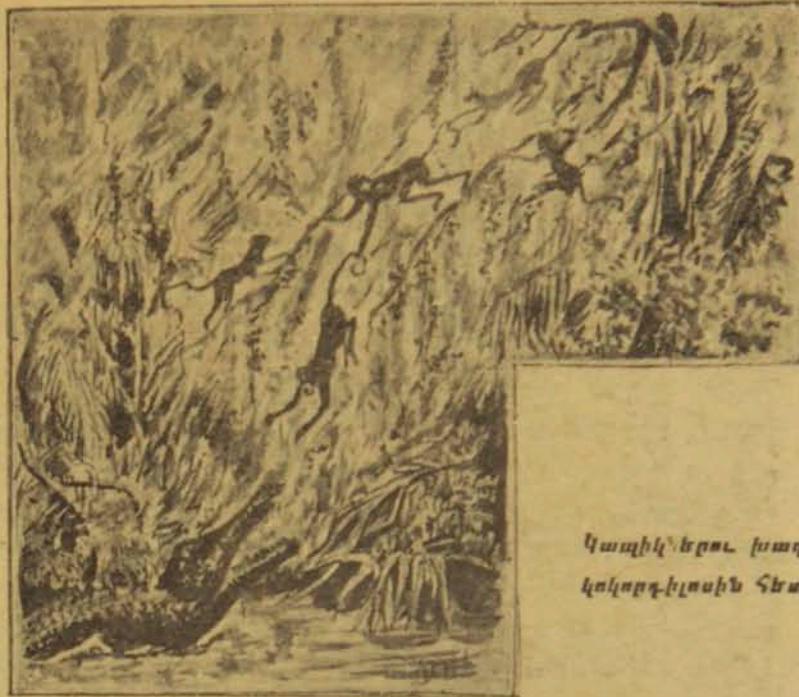
Անվտանգ և դիւրին միջոցներ կան այդ հակաները որսալու : Մնոնց յաճախակի և անտեղի այցելութիւններէն ու շահատակութիւններէն նեղուող գետեղերքի բնակիչներուն սովորաբար գործածած որոգայթը հետեւեալն է . ջուրին մէջ կարթ մը կը ձգեն , որուն վրայ սագ մը , կամ կենդանւոյ մը թռքը կ'անցնեն : Այդ կարթին կապուած չուանը կը հանգուցեն գետափի մօտ գտնուող ծառի մը կամ մասնաւոր արդ նպատակին համար անկուած ցիցի մը : Իր զօրաւոր հոտառութեանը շնորհիւ՝ կայմանը չուշանար երեւան հանելու համեղ պատառը և վազէվազ կուգայ զայն ճաշակելու : Այլ առ կայն , աւա՛զ , հազիւ թէ կը խածնէ զայն , կը զգայ իր միամտութեան դառն պտուղը : Եւ շրջակայ վայրերու որսորդը վրայ կը հասնի իրեն տալու արժանի պատիժը :

Հակառակ այս պարզ և գործնական թակարդին ընծայած դիւրութեան՝ կան տակաւին այնպիսիներ , որոնք ուղղակի հրէշին հետ դէմ առ դէմ կ'ելլեն , ու կը յաջողին սպաննել զայն : Այս վերջին միջոցը իրեն գործիք ունի պաղարիւնութեան ամբողջ ոյժ մը և փորձառութեան լաւ մթերք մը : Առոնց հետ միասին փայտէ կամ երկաթէ ցից մը , երկու կողմերը որածայր՝ բռնած իր ձեռքին մէջ՝ անվեհեր որսորդը աննկատելի կերպով կը մօտենայ ցամաքի վրայ հանգչող կայմանի մը , ու ցիցը կը ներկայացընէ անոր : Հրէշը , իր ահաւոր բերանը

բացած , կ'ուզէ խածնել իրեն կարկառուած թեւը , և անա ցիցին կը գամէ իր երկու կը-զակիները միասին . Ցաւատանջ և շփոթած՝ վիրաւոր գազանը կ'ապաստանի գետին մէջ , առանց համարձակելու այնտեղէն ելլել երկար ժամանակ , և անողոք մարդը ջուրի եղերքին կանգնած՝ իրեն կ'սպասէ :

Եւ ո՞վ գիտէ ինչ տանջանքներու և չարչարանքներու մէջ շնչահեղձ ըլլալով իր ողորմելի կեանքը վերջ կը գտնէ հոն , իր սիրած տարրին՝ ջուրին մէջ :

Կենդանի կենդանիի դեմ . — Կոկորդիլուին անվտանգ թշնամին է կապիկը , որ զայն կը նեղացնէ պարզապէս հաճոյքի համար : Այս երկու կենդանիներու միջև տեսարանի մը ներկայ եղած է Մուհօ , Սիամի մէջ . յաճախադէպ և սովորական խաղ մը , որ միանգամայն արկածալի եւ վտանգաւոր է հաճոյասէր կապիկներու համար : Մեծ խումբ մը այս չարամիտ կենդանիներու , նշմարելով կոկորդիլոս մը՝ կը թուին նախ իրարու հետ խորհրդակցիլ . յետոյ այդ հրեշը դիտելով՝ անոր ճիշդ վերեւը գտնուող ծառի մը վրայ կը մազցին , եւ խաղը կը սկսի : Ամէնէն ճարպիկ և ամէնէն տարէց կապիկներէն մին , ցատկելով շատ ցած ճիւղի մը վրայ սկիզբ կուտայ իր կատակներուն , թաթի հարուածներով արանեղելով հըսկան : Ուրիշներ , հաստատուած աւելի բարձր ոստերու վրայ անոր հասնելու համար զիրար

Կապիկ՝ երեւ խաղը
կոկորդիլոսին հետ :

թաթերով և ագիներով շղթայաձեւ կը բռնեն, ու անոնցմէ ամէնէն վարինը առաջինին խաղերը՝ կը կրկնէ: Մեծ զուարթութիւն կը տիրէ նոյն պահուն անոնց մէջ, և մանաւանդ, երբ կատղած գաղանը, իրենց անախորժ կատակներուն վերջ տալ ցանկալով, քանայ իր խոչոր բերանը կապիկը պատժելու համար ու չյաջողի՝ այն ատեն ուրախութեան ճիշեր կը բարձրանան ամբողջ խումբին մէջ: Բայց, երբեմն ալ երբ, հակառակ այդ անխոհեմ կապիկին՝ ճարպիկութեանը, հրէշը զայն խլէ շղթայէն, ամէնքն միասին կը քակուին յանկարծ ու խումբը կը ցրուի ամէն կողմ ցաւի աղաղակներ արձակեկելով: Յաճախ, քիչ վերջը, այդ միեւնոյն խումբը ուրիշ տեղ մը կը կրկնէ նոյն խաղը:

Քօրնէօյի Օրանկուտանը միմիայն կատակեկելով չի բաւականանոր, ան սարսափելի թըշնամին է կոկորդիլոսին, զոր երբեք չի խնայեր երբ առիթը իրեն ներկայանայ: Երկու այդ տեսակի ոսոխներ ալ կը ճանչնան մողեսազգի հըսկաները, վագրը եւ յագուարը: Մին կոկորդիլոսին, միւսը կայմանին դէմ:

Կայմանը իր հակառակորդին զարհուրելի կարողութեանը լաւ ծանօթ է: և այդ պատճառով կը խուսափի անկէ: Կը պատմուի մինչև անգամ թէ անոնցմէ ամբողջ խումբ մը լեղապատառ դէպի գետը փախուստ կուտան երբ միայն անոր մրնչիւնը լսեն: Յանկարծակիի եկած կայման մը, շփոթած եւ սարսափանար, վստահաբար կը թօղու որ յագուարը իր պոչն

ուտէ: Բայց երբեմն ալ կը պատահին դէպքեր ուր հսկայ մողէմները կը փրկեն իրենց արժանապատութիւնը. Թշնամիին ցոյց տալով իրենց ոյժը, որ վար չի մնար վագրէն և յագուարէն, և ուր անոնք կը հանդիսանան արժանի հակառակորդները՝ կատուազգիներու այդ ամէնազօրաւոր ներկայացուցիչներուն:

Ահա վագր մը անշուկ ու դանդաղօրէն կը մօտենայ գետին: Զուր խմելու համար է հաւանաբար թէեւ չի կասկածիր թէ ճիշդ իր քովը, խոտերուն ու եղէզներուն ետին կոկորդիլոս մը պահութած է: Բայց սա, կենդանիի մը իրեն մօտենալը իմանալով յանկարծ դուրս կ'ելլէ իր թաքստոցէն, թերեւս սխալմամբ իր առջեւ գտնելու թոյլ և ընտանի կենդանի մը զոր պէտք է որսալ: Ու յուսախար և շփոթաց՝ կանգ կ'առնէ իսկոյն: Զի մաածեր այլեւս փախչիլ, այլ կը պատրաստուի ինքնապաշտպանութեան. և երկու մահացու ոսոխները կը գըտնուին իրարու դէմ յանդիման:

Պահ մը կը նային իրարու սպառնալից ակնարկներով և յետոյ կը սկսի զարհուրելի պայքարը: Մահու եւ կենաց խնդիր է այս, զոր երկու քն ալ լաւ կ'ըմբռնեն: Ներում չկայ յաղթուածին համար: Ճիգերը երկու կողմէն ալ աննկարագրելի են եւ հզօր: Երկար ատեն՝ տեղի տուող մը չկայ: Վագրին ճանկերն ու ատամները սուր և հատու են, կոկորդիլոսին պատեաններն ալ անխոցելի, մէկուն կլափը (բերանը) ահագին է, միւսին ճարպիկութիւնը ար-

տակարդ։ Եւ միշտ սկայքարը կը մղուի հետզին։ աէ աւելի կատաղօրէն, ուր այս վերջինը կը շփոթեցնէ իր ոստիսը յարաշարժ խաղերով և անդադրում ոստիւննրով։ Կու գայ վերջապէս այն պարագան որուն ինք կը սպասէ։ Լաւ ճանչնալով թշնամին տկար կողմը, յանկարծ վագրը կը ցատկէ անոր վզին վրայ ու հոն կը նստի ձիաւորի մը դիրքով։ Յաղթանակը մօտ է։ Անողոք կատուազգին (վագր) իր ճանկերը կը խրէ պարտեալ կենդանիին աչքերուն մէջ։ ու յետոյ իր զօրաւոր թաթերով կը բւնէ անոր կզակները։ Ամբողջ ճիգով կը ջանայ զանոնք բաժնել։ Կը բանայ ահազին կլափը, կը բանայ, կը բանայ... և ահա՛ չոր ու ոսկրային ճայն մը կը կը լսուի։ Թշուար կոկորդիլոսն անշունչ, պատառուած բերանով կը փոռուի գետին ու մահացու պայքարը վերջ կը գտնէ այսպէս։

ԵԿԻՈՆ ՍԱԼՐՈՒԽԱՄՆ

ՎԵՐՋ

ՀԱՅ ՍԿԱՈՒՑՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ
ՆԱԽՆԱԿԱՆ ՈՒ ԱՆՄԻԶԱԿԱՆ ԴԱՐՄԱՆՆԵՐՈՒ
ԾԱԽՆԹՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Զ.

Տարունակուրիւն թիւ 14էն

12. Նեշառութիւն. — Աղտոտ արիւնը թոքերուն մէջ կը մաքրուի ըսինք։ մեր երկու թոքերը կուրծքին աջ ու ձախ կողմերը կը գտնուին և իրարու միացած են շնչափողով։ շնչափողին ծայրն ալ երկարած է մինչև կոկորդ և քիթ։ Յայց որպէս զի արիւնը թոքերուն մէջ մաքրուի, պէտք է որ մեր շնչած օդը մաքուր ըլլայ, այսինքն ապականած չըլլայ որովհետեւ մաքուր օդին մէջ գտնուած թրուածին անուն կազն է որ, աղտոտ արիւնին մէջ մտնելով, զայն կը մաքրէ։ Ուրեմն, մաքուր օդը ամէնէն կարեւոր սնունդն է և առողջութեան առաջին պայմանը։

13. Նուաղում. — Երբեմն մարդ, մեծ յոդնութիւններէ կամ խիստ տաքէն, անօթութենէն ու ծառաւէն, բարեխառնութեան յանկարծական փոփոխութենէն, անքննութենէն, վախէն, ցաւին սաստկութենէն արիւնահոսութենէն։ վերջ իր գիտակցութիւնը կը կորսնցնէ ու կը նուաղի։

Բնդհանրապէս նուաղող մը հետեւեալ նըշանները ցոյց կուտայ. ինքզինքը տկար կ'ըզշանները կու գուգայ. և վրան դող մը կուգայ. դէմքը ու շուրթունքները կը գեղնին, պաղ քրտինք մը գէմքը կը ծածկէ. յետոյ զլիսու պտոյտ մը կ'ու. դէմքը կը մթագնին և ուժը կորսնցընելով կ'ինայ։

Նուաղում մը երբեմն մէկ երկու երկվայր կեան կը տեւէ, երբեմն ալ կէս ժամ և նոյն իսկ ժամ մը։

Այսպիսի պարագայի մը, ձեր ընելիք առաջին բանը պէտք է ըլլայ, պաղարիւնութիւննիդ պահել։ Յետոյ, նուաղողը սթափեցնելու համար հետեւեալ միջոցները պիտի գործազրէք։ Նախ արկածեալին մարմինը սեղմող կապերը պէտք է քակել, որ փողկապը մէջքի գօտին, յետոյ բաճկոնին ու տափատին կոճակները, յետոյ զով տեղ մը տեղափոխել։ Եթէ կարելի է շուքի մէջ, և կոնակի վրայ պառկեցնել, գլուխը վեր չհանելու պայմանաւ, և դէմքին ու քունքերուն պաղ ջուր սրսկել։ Եթէ զօրօննի ջուր կամ երեց ունիք, պէտք է հոտոտացնել։ բազուկներն ալ ջուրով կամ զօրօննի ջուրով չփել։ Եթէ նուաղողը սթափի, կամաց կամաց կը գիտակցի, իր չորս կողմը եղածը կ'իմանայ, աչքերը կը բանայ, ու յաճախ, երկայն շնչառութիւններ կ'ունենայ. դէմքը իր բնական գոյնը կը ստանայ և արկածեալը քունի պէտքը կ'զգայ, ուրկէ վերջ իր ուժերը կը վերադառնայ։

14. Արեւահարութիւն — Երբոր, չափազանց տաք օդի մը, փոշոտ, առանց շուքի ու անջրդի ճամբէ մը երկար ժամանակ քալենք, մարմիննիս չափէն աւելի կը տաքնայ. թէ օդին տաքութենէն և թէ քալելու ախատանքէն, և կ'ենթարկութինք արեւահարութիւն ըստւած վըտանգաւոր խանգարման։

Երեւահարութեան կ'ենթարկութին, երիտասարդ հետեւակազօրքերը, որոնք երկարատեսնացքներու վարժուած չեն, ինչպէս նաև անոնք որ սպառած են անօթութենէն, ծարաւէ և յոգնութիւններէ։

Արեւահարութեան ենթարկուող մը հետեւեալ նշանները ցոյց կուտայ. նախ, քալուածքը կը դժուարանայ, շնչառութիւնը կ'արագանայ. բաղկերակը շատ թեթեւ կը զարնէ, բայց արագ մորթը չոր է ու տաք, դէմքը կամ տժգոյն է և կամ կարմիր կամ կապուտկեկ. զլիսու ցաւէ, անկարողութենէն, զլիսու պտոյտէ դժգոհալով, գիտակցութիւնը կը կորսնցնէ, շարժումները ը-

Նելով կ'իյնայ, յաճախ մէկ մըն ալ չելլու պայմանաւ :

Արեւահարութեան չնջաթարկելու համար, չափազանց տաքերուն պէտք է զգուշանալ արեւուն տեւական տաքութենէն ենթարկուելէ, արշաւաններուն ատեն յաճախ շուքերու տակ հանգստանալով և լուացուելով :

Երբոր տեսնէք թէ մէկը արեւահարութեան ենթարկուողի մը նշանները ցոյց կու տայ, անմիջապէս անունը կանչեցէք. Երբոր չպատասխանէ, անմիջապէս հանգստացուցէք զայն շուք տեղ մը և բժիշկին ալ լուր զրկեցէք: Յեառյ, մարմինը սեղմող կապերը և հագուստին կոճակները քակեցէք զայն լաւ մը զովացնելու համար, գոհանալու չէ միայն ճակատը և քունք'րը թրջելով, այլ ամբողջ մարմինն ալ թրջելով զովացնելու է: Երբոր հիւանդը բաւարար կերպով չի չնջեր, արուեստական շնջառութիւն ընել տալու է:

Երբոր հիւանդը ինքզինքին դայ, այլեւս քալեցնել տալու չէ, այլ կառքով ու պատգարակով փոխադրելու է զայն :

15. Շնջահեղձութիւն. — Ապականած ու աղտոտ օդը չնջել, թոյն խմելու կը նմանի: Մեր չնջած մաքուր օդը թոք'րուն մէջ արինը մաքրելով, ապականած վիճակի մէջ դուրս կ'ելէ. որով մեր արտաշնչած օդը աղտոտ է: Եթէ ֆոքրիկ սենեակի մը մէջ շատ մը մարդիկ գտնուին, և այդ սենեակը ամէն կողմէ զոց ըլլայ, սենեակին օդը կ'ապականի, և կրնայ պատահիլ որ մէջը նստողները չնջահեղձ ըլլան. Երբոր լաւ մը չ'այրած ածուխը սենեակ բերենք, շատ վնասակար է, որովհետեւ ան կ'արտաղը քննածիային բրու ըսուած թունաւոր կազը, զոր չնջելով կը թունաւորուինք ու չնջահեղձ կ'ըլլանք .

Այս տեսակ պարագայի մը, հիւանդին շնջառութիւնը յանկարծ կը կինայ և հիւանդը գետին կ'իյնայ, յաճախ առաջուընէ գլխու ցաւ ու պտոյտ կ'զգայ. կամաց կամաց գիտակցութիւնը կը կորսնցնէ և մեռեալի մը կերպարանքը կ'առնէ: Դարձեալ կը կրկնեմ, այս տեսակ պարագայի մը, առաջին ընելու բանը պաղարիւնը պահելն է:

Շնջահեղձը նախ կոնակի վրայ կը պառկեցնէք, և մարմինը սեղ լող կապերը կը քակէք. յետոյ կ'ալխատիք որպէս զի մաքուր օդը շնջահեղձին թոքերը մանէ, որովհետեւ օդը անհրաժեշտ է զայն սթափեցնելու համար. ասիկա ընելու համար լաւագոյն ձեւը արուեստական

շնջառութիւնն է: Միեւնոյն ժամանակ տաք ֆլանելի կտորներով անդամները շփելու է, և այս շփումը կատարելու է մարնոյն ծայրի մասերէն դէսի սիրտ: Ապակոնած օդով շնջահեղձ եղող մը անմիջապէս սենեակէն դուրս հանելու է, այլ՝ սենեակին պատուհանները բանալու է:

16. Արուեստական շնջառութիւն.—Արուես-

25

տական շնջառութիւնը պէտք է կատարել մաքուր օդի մէջ, հիւանդը հանուեցնելով և կըռնակի վրայ պառկեցնելով:

26

Արեւաստական շնջառութիւնը կատարելու համար, հիւանդին զլխու կողմը կ'անցնէք գասատկներէն կը բռնէք և նախ թեւերը մարմնոյն կը փակցնէք (Ա. շարժում պատկ. 25), յետոյ թեւերը վեր կը բարձրացնէք, ուղղահայեաց ձեւով (Բ. շարժում. պատ. 26), վերջն ալ, թեւերը վար կ'էջեցնէք, հորիզոնական կերպով, զլխէն քիչ մը բարձր բռնելով (Գ. շարժում. պատ. 27):

27

Այս շարժումները շարունակեցէք, ձեր շընչառութեան արագութեամբ, առանց յոււսահատութեան և առանց դադարի, մինչեւ որ հիւանդին թոքերուն մէջ օդին մանելուն ու ելլե-

լուն ձայնը լսէք և հիւանդը սկսի շնչառութեան։ Շնչառեզները սթափեցնելու համար լեզուն ալ կը քաշեն։ Ասոր համար, ձեռքերնիդ դաշկինակով մը պատեցէք և հիւանդին լեզուն ուժով մը բռնեցէք։ յետոյ լեզուն կանոնաւոր կերպով քաշեցէք, վայրկեանը 15էն 20 անգամ (պատ. 28)։

17. Սառում.—Սառումէ մահը յառաջ կու դայ սաստիկ ցուրտին ազդեցութենէն։ Մարմնոյն մէկ քանի մասերը օր. ականջները, քիթը, ձեռքին և ոտքին մատները սաստիկ ցուրտէն ազդուելով կը սառին ու մինչև անգամ փոտախտ (gangrene) կ'ըլլան։ Երբոր ցուրտը սաստիկ ու տեւական ըլլայ ընդհանուր թմրութիւն մը յառաջ կը բերէ, որուն կը յաջորդէ քուն մը, և եթէ չդարմանուի, մահն է օր վըրայ կը հասնի։

Սառող մարդ մը պէտք չէ մէկէն ի մէկ տաք սենեակ տանիլ։ տաքութիւնը աստիճանաբար պէտք է տալ։ Սառող մը պէտք է գտած տեղերնիդ հանուեցնէք և ասիկա զգուշութեամբ պէտք է ընել, հագուստները քովին պառելով, յետոյ մարմինը աճքողջովին ձիւնով ծածկելով, շփեցէք դարձեալ ձիւնով և թաց լաթով մը առանց դադարի բաւական երկայն ժամանակ։ յետոյ խանձարուրի ձեւ մարմինը լաւ մը փաթթելու է, և երկու երեք ժամ վերջը միայն տաք սնկողնի մը մէջ փոխադրելու է։ Երբոր կարենայ կլել քիչ մը գինի կամ օղի տալու է։ Սառող մը երբ չի շնչեր, ձիւնով շըփումներ ըրած ատեննիդ, արուեստական շընչառութիւն ալ ընելու էք։

18 Վերջաբան։—Հայ սկառւտ, վիրաւորեա։ ի մը կամ արկածեալի մը անմիջական կերպով օգնութեան հասնելու համար, նախնական պայ մաններուն կերպերը համառօտ կերպով նկարագրեցի։ Անշուշտ ասոնք միայն կարդալով կարելի չէ սորվիլ։ աշխատելու ես սորվածներդ դործադրել երբոր առիթը ներկայանայ։ Բժըշկական այս նախնական ծանօթութիւններով, դուն շատ մեծ ծառայութիւններ կրնաս մա-

տուցանել, թէ քու ընկերներուդ և թէ մանաւանդ քու հայրենիքիդ։ Ընդհ. պատերազմի ատեն Պելժ սկառուտները պատերազմի դաշտերուն վրայ վիւաւորներ կը փոխադրէին ու հիւանդանոցներու մէջ ալ վիրաւորներ կը դարմանէին, որովհետեւ իրենց սիրելի հայրենիքը՝ Պելճիքան վտանգի մէջ էր, ու պէտք ունէր իր բոլոր զաւակներուն օգնութեանը, ինչպէս այսօր ալ Հայաստանը վտանգի մէջ է։ Թշնամիին գնդակէն ու թնդանօթին հնձած կեանքէն շատ աւելի մեծ թիւով կեանքեր կուտանք, վիրաւորները լաւ կերպով դարմանելու ձեւերը չը դիմալով։

ՅԱԿՈՐ ՔՐԻՍՏԱՆ

Վ Ե Բ Զ

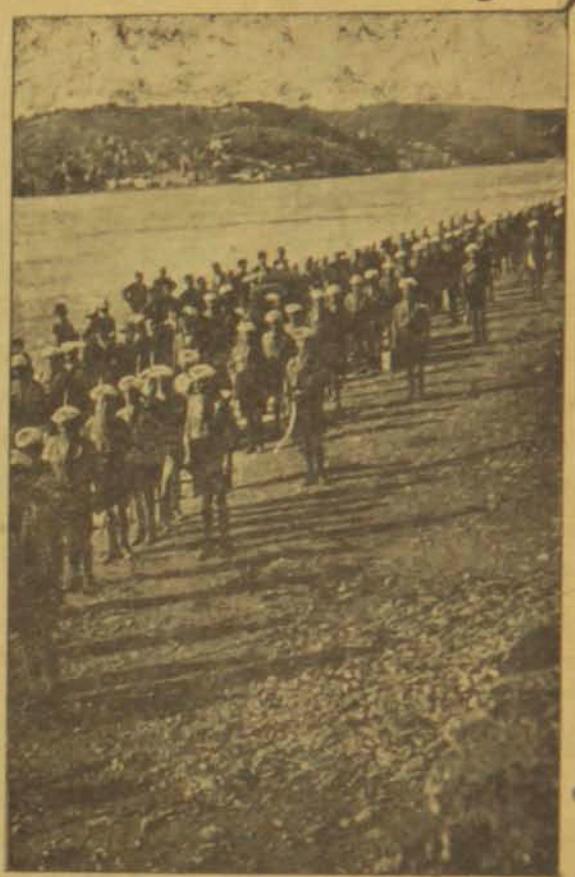
ԻՏԷԱԼԻՆ ԵՏԵՒԷՆ

Աշնան արեւին տկար ցոլքին պէս կտըրտմանոյշ ժպիտ մը ուրուագծած էր անոր ծերունիի թախծալից դէմքը երբ վերադարձայ քովէն, ուրախ ըլլալով որ կարողացայ այդ ժպիտը առթել սգաւոր այրիին, երբ պատանեակներու կայտուուն երամ մը մօտեցաւ ու թուղթ մը երկարեց ինծ կարդացի։ Հայ սկառուտ պատանին է խօսողը։ «Մայրիկ քու սիրասուն պատանեակդ է որ կուգայ քեզմէ խնդրելու իր հայրենիքին պատիւը, որ քու ալ պատիւդ է։ Այօր տալիք մէկ թաշկինակդ որ կրնայ վէրբ մը կապելով կեանք մը փրկել, վաղը թերեւս սուզիդ համար չի կրնաս գործածել, ըռնակալին կողմէ լացն իսկ արզիկուած ըլլալով քեզի...։ Ծհ, պզտիկներ, որչափ սրտառուէ է ծեր կոչը։ Դուք հայ ցեղին ապագայ ծայնը, կուգաք այսօրէն ազդարաբել մեզ մեր պարտականութիւնը, ցնցել եւ ուշքի բերել մեր ընդարմացած հոգին, թելադրել ծեր քոյրերուն որ զրկուին պահ մը իրենց փափաքած գլխարկէն, շրջազգեստէն, օղէն կամ մատանիէն ու կրցածնին տան դէպի սրբազն նպատակը մարտնչողներուն քաջակազմ հոյլին։ Ոչ, կարելի չ' որ մերժուի կամ սառն ընդունելութեան ժէսթի մը հանդիպիք դուք, երբ ծեր արտայալտիչ, խելացի աչքերուն խորը պարտանալաջութեան վսեմ զգացումն է որ

ՀՐԱՆՏ ԻԶՄԻՐԻԵԱՆ

Պաղտատի հայ սկառաւներէն քաջ պատանի մը որ
իր ընկերը ծիգը գետէն խեղդուելէ ազատած է ան-
ցած մարտին և Պատէն Բառւլէն Արծաթ Խաչով վար-
ձատրուած է :

ԴԱՅԵԼԻ ԿԵՂԲՈՆԱԿԱՆ ՈՐՔ ԱՆոցի ՍԿԱՌԱՄՆԵՐԸ

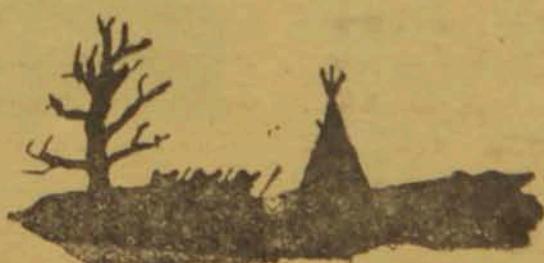
կ'եռայ. Խռովիլ տալով ծեր սիրտը սիրաբաղծ հայրենիքին սպառնացող վտանգին հանդէպ. Դուք, ապագայ զինուորները ազատատինչ Հա-
յատանին, այս բովէն իսկ պատնշին վրան էք: Ապագան իր վեհաշուք դրոշմը դրեր է ծեր ճակտին վրայ ու նախասահմաներ է ծեզ. յի-
շեցէ՞ք այս տողերը երբ օր մը ըլլաք իւրա-
քանչիրդ նախարար, զօրավար, գաղաքագէտ, գիտուն ու ռազմագէտ, բոլո՛րդ, բոլո՛րդ նուիր-
ուած հայրենիքին բարգաւաճման վեհ իսէալին:

Մենք հայ կիներս՝ ծեր մայրերը կամ քոյ-
րերը, ծեզ հետ ենք հոգեւին: Չենք ուզեր զո-
հարներ, զարդեր, մարմինը պաճուճելու սին

առարկաներ: Կուտանք ծեզ ինչ որ կրնանք, ու
եթէ քսակնիս զօրէ, մատներով, ասեղով, զը-
րիով զինուած, կը հանինք ծեր պէտքերուն ու
վարդեր կը սփունք ծեր ճանապարհին երք
յաղթանակէ յաղթանակ թռչիք դուք: Մեր
հայրենի փեթակին բզզացող մեղուները, այսօր
մանուկ, այլ վաղը կայտառ, զլապինդ աղա-
մա՛րդ, փարեցէ՞ք այսօրէն պարտակաւութեան
լժակին ու լուսաւոր հետք մը թողով ծեր շա-
ւիղի երկայնքին, անցէ՞ք զացէ՞ք հո՛ն, զահերը
վառելու հայրենիքի խորանին:

«Փողովաւրդի Չայն»

ՆԷՎՐԻԿ Մ. ՍԵՊՈՒՀՆՈՒՆ

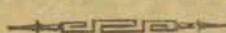

Պոլսոյ Անգլիացի սկաուտները

La pointe de la "Laugue," (Prinkipos) bien connue et appréciée de tous les excursionnistes a été choisi comme lieu de camping par les Boy-Scouts Anglais, malgré des vents désordonnés et quelques peu piquants, les scouts ne sont pas trouvés plus mal après 4 jours de villégiature.

ՃՇՄԱՐԻՑ ՈՂՈՐՄԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Անիկա երեխ չը կայանար խակը պարպելուն եւ լիաբուռն դրամ բաշխելուն մէջ. բնաւ տեսած չեմ որ դրամը սիրցուցած ըլլայ մարդք: Երեխ պէս չէ ըլլալ ազահ ու կարծրասիրս. ոչ ալ ափսոսալ թօռառութեան մը վրայ, զոր կարելի է թերեւցնել, այլ պէս է ձեր դրամարկղերը պատշաճապէս բանաք. երէ ձեր սիրտն ալ դրամարկղին նես չը բանաք, ուրիշներուն սիրտը ձեզ համար միշտ փակուած պիտի մնայ: Ձեր ժամանակը, ձեր խնամքները, ձեր գորովները, ձեր ինքնուրինն իսկ պէս է որ սաք, որովհետեւ ինչ ալ ընել կարենալիք, միշտ կ'զգան որ ձեր դրամը ձեր ինքնուրինն չէ բրնաւ: Շահագրգոռութեան եւ բարեհանութեան ապացուցումներ կան որոնք բոլոր նուերներէն աւելի կը ներգործեն եւ խսկապէս աւելի օգտակար են: Որքան դժբաղդներ, հիւանդներ ողորմութիւնն աւելի միխրառութեան պէս ունին, որքան հարցահարուածներ, որոնց պատշաճութիւնը դրամէն աւելի կը ծառայէ: Գծածները հաշեցուցէք, դատերը կանխալուծեցէք, մանուկները պարտականութեան առաջնորդեցէք, հայրերը ներողամութեան, կեղեկումները արգիլեցէք, պատիւր ուայլեցէք ի նպաստ արդարութեննէն զր-

կուող տկարին, զոր ուժեղը կ'ընկնէ: Անբաղդներուն պատշաճը ըլլալնիդ բարձրաձայն յայտարաեցէք: Արդար, մարդանկ եւ բարեզործ եղէք: Միայն ողորմութիւն մի ընէք՝ այլ զբասիրութիւն ալ զրութեան զործերը դրամէն աւելի կը թերեւցնեն ցաւերը: Ուրիշները սիրեցէք եւ անոնք ձեզ պիտի սիրեն, ծառայեցէք անոնց եւ անոնք ձեզ պիտի ծառայեն: Իրենց հայրերը եղէք եւ անոնք ձեր զաւակները պիտի ըլլան:

Փ. Ֆ. ՌՈՒՏՈՎ

Թարգմ. Հ. ԶՈՐՅԵԱՆ

Առանայի (Կիւիկիա) սկաուտները ժաշի միջոցին

Սիրելի Արշամ

Մեծ հաճոյք զգացի առաջնորդի աստիճան ստացած ըլլալդ լսելով. ասկէ վերջ խմբապետ վատահութիւն և յոյս ունի վրադ, ապահով եմ որ ան սխալած չը պիտի ըլլայ իր այդ ընտրութեամբ:

Նամակիդ մէջ սրտի որքան պարզութեամբ կ'ըսես ոչին ազուէս ես դուն և ամենուն սիրելի, խրատէ զիս և կը վստահացնեմ քեզ որ լաւագոյն առաջնորդը պիտի ըլլամ» . քեզ ճանչցած եմ անձնուէր ու կորովի, ես ալ կարենալ կը կարծեմ քեզ վստահացնել որ, ոչ շատ ուշ, պիտի ունենաս լաւագոյն խմբակը:

Աւելի լաւ բան մը չեմ կրնար ըսել եթէ ոչ, կրկնել քեզ, սիրելի պետ Պատըն Բառուրի երեք խօսքերը որ ուղղած է առաջնորդներուն, տարեկան մեծ համաժողովի մը առթիւ.

Ա. «Շահի սկառութեամբ, դուն իսկ անոնց բարեկամը եւ օգնականը ըլլալով.

Բ. Աղյէ անոնց վրայ օրինակովի ու զործերովի.

Գ. Կառավարէ զիրենի խելացութեամբ և միշտ խատապահանց եղիր «ղաւանանին» նկատմամբ»:

Արդար կ'երագոյն աշխատութիւնդ ռդաւանանքը պիտի ըլլայ, Ռւստի երբ անցնիս սկառութերուդ գլուխը, առաջին գործդ ըլլայ՝ դաւանանքը բացատրել ու գործադրել տալ: Հաւաքէ սկառութերդ և խրաքանչիւր հաւաքումին, ռդաւանանքըին մէկ կամ երկու յօդուածը (ոչ աւելի) բացատրելու յատկացուր. երկարորէն բացատրէ զանոնք, թափանցելով մինչև խորը, օրինակներ տուր ու պատմութիւններ ըրէ. յիտոյ բաւականաչափ հարցումներ ուղղէ տղուն և երբ կարծես թէ այլեւս բաւական ըմբռոնուած են քու խօսքերդ, խնամք տարանոնց գործադրութեանը: Մի մօռնար սակայն, որ լաւագոյն և առաջին օրինակը միայն գուն պէտք է ըլլաս:

Իբրև առաջնորդ, գլխաւոր պարտականութիւնդ է արագօրէն ու առանց ո հի և դրգութեան զործադրել սացած հրամաններդ քան թէ քուկիններդ պարտադրել քու տղոցդ:

Որքան շատ առաջնորդներ կը խորհին և չեն գտներ իրենց խմբակը հնագանդեցն ելու միջոցը:

Խմբակդ պիտի հնագանդի քեզի միայն այն տաեն՝ երբ կը տեսնէ որ գուն ինքդ անթերի

ԶԱԼԻՆ ՅԱԲԵԹԵԱԱՆ

իզմիրի սկառութերու Ցրդ խումբի փոխ-խմբապետը և Ցերթիս թղթակիցը, Վերջերս պատուակալ սկառութերու խմբապետ անուանուած է Պրիւֆսէլի պելէնիգական սկառութերու Այնթէ էլիջաՊէլս խումբին իր կատարած սկառութեամբ հառաջութիւններուն համար, Ասկէ առաջ նոյնակիս գնահատուած է ինք իտալական և Ֆրանսական սկառութերու կողմէ իր եզրայական պատրաստակամութիւններուն համար, Մեր շընարհաւորութիւնները յայտնելով մէկտեղ մեց եռանգուն աշխատակցին, կը փափաքէինք որ իր ջանքերուն ուղղութէնը քիչ մըն ալ իր ցեղին սկառութերուն օգտակար ըլլալու յատկացնէր, յարաբերութեան մանելով տաքարեր տեղերու հայ սկառութերուն հատ, միեւնոյն առեն թելաղքելով իր խումբին սկառութերուն ալ նոյնը ընելու:

«ՀԱՅ ՍԿԱՌԻՃ»

և հնագանդ ես ստացած հրամաններուդ հանդէպ:

Հնագանդեցնելու համար գործածած գլխաւոր միջոցներէդ մին պէտք է ըլլայ՝ սկառութերու յարգանիը շահիլ. ատոր համար զգացուր իրենց թէ գործելակերպդ միշտ սկառութեամբ է. ցոյց տուր թէ չես հրամայեր ուրիշին այն զործը որ դուն առանձին կրնաս կատարել. եւ չես ուզեր հրամայեր ուրիշի մը այն զործը որ դուն հանոյնով չպիտի կատարեկիր զայն: Ցոյց տուր մանաւանդ թէ երբեք չես հրամայեր առանց խորհելու եւ քի հրամաններդ ունին միշտ նպատակ մը: Ճշմարիտ առաջնորդը չը հրամայեր հրամայած ըլլալու համար, այլ կը ջանայ կարելի եղածին չափքիչ հրամայել:

Երբ հրամաններէդ մին սխալ գործադրուի, անմիջապէս մի բարկանար, որովհետեւ յաճախ յանցաւորը առաջնորդն է որ կ'ըլլայ, հրամանգումի միջոցին ինքինքը լաւ բացարշած չըլլալուն համար:

ՍԿՈՒԲԻՏ. ԱՆԱՍԻՆՆԵՐՈՒԽ ՀԱՆԴԻՊ

Պուտիլ Փրանս ցիկառւտները

Les Eclaireurs Français en train de s'installer
parmi les pins de Halki

Յոյց տուր սկառատներուդ թէ գլխաւոր նը-
պատակդ է պատիւ բերել խմբակիդ, խումբիդ
ու խմբապետիդ՝ ըլլալով տիպար առաջնորդ մը։
Այսպէսով սկառատական յարգանքի մեծ օրինակ
մը տուած պիտի ըլլաս ու այն ատեն անոնք
սիրով պիտի հնազանդին քեղի։

Եթէ օր մը (և երբեք պիտի չուզէի որ այն
քեզ պատահէր) ստանաս հրաման մը որ ռդա-
ւանանքային ու երդումիդ բոլորովին հակառակ
ու սխալ ըլլայ, և եթէ լաւ խորհելէ ու դատելէ
վերջ յաջողիս ետ առնել տալ այդ հրամանը,
ըրէ ինչ օր կը հրամայէ խիզճդ, ու գտնուելով
այս անդամ անհնազանդ՝ պարտականութիւնդ
կատարած կ'ըլլաս։ (*)

Խոստանալով ասկէ ետքն ալ շարունակել
գրութիւններս կը վերջացնեմ ու կը մնամ եղ-
բայրդ։

«Հին աղուէսադ-
Ա.Ր.Ս.Ց ՑՕՄԻՆԵԱՆ»

(*) Մեր սիրելի յօրուածագրին վերի տեսակէտին
մենք համամիտ չենք։

Սկառուտ մը կամ առաջնորդ մը ամէն պարագայի
մէջ ՍՖԻՇՈՒԱՇ է ԳՈՐԾԱՌԻԵԼ, իրեն տրուած հրահանգը։

Զենք կրնար ենթաղթել ոեւէ խմբակնտ կամ փոխ-
խմբապետ մը որ խղճի հակառակ զալու աստիճան
հրահանգներ տայ եւ մանաւանդ «ի-իղճ»ին սամհանը
որոշուած ըլլալով, առաջնորդ մը կամ սկառուտ մը
կրնայ անտեղի կերպով խղճահարութեան ենթարկուիլ
եւ իրաւունք կուտայ իրեն մերժելու տրուած ոեւէ
անհնաս հրահանգ մը։

Արդ մենք կ'ըսենք եթէ օր մը ստանաս հրաման մը
որ ռդաւանանքային ու երդումիդ բոլորովին հակառակ
եւ սխալ ըլլալ (կը կԱՐԾԵՍ) եւ եթէ լաւ խորհելէ ու
ու զադրելէ վերջ յը յաջողիս ետ առնել տալ այդ հրա-
մանը» ԱՆՊԱՅՄԱՆ ՔՐԾՎԱԴՐԵ ԶԱՅՆ ՆՈՐԷՆ։

2.

2 ԿԱՏՈՒԻ. — կատուն եռանդուն, թեթև
և համբերող է, կ'ոչնչացնէ փոքր և մեծ մու-
կերը և լաթերն ու հունձքը անոնց աւերէն կը
պահպանէ։

Կատուն գիշերը ցերեկէն աւելի խորաթո-
փանց նայուածք մ'ունի. գորովալիր է, շատ
կը սիրէ գգուանքը, իր տիրոջ աւելի կը կապ-
ուի քան տունին և տիրոջը կը հետեւի հաւա-
տարմութեամբ նոր բնակարանը։ Իրաւ է որ
շունին չափ հլու և գորովալիր չէ. բայց շունին
չափ մտացի չըլլալուն պատճառը՝ շունին պէս
կատուին փոյթ և խնամք չտարուիլն է։ Տես-
նուած է կատուներ որ շուներու և թոշուննե-
րու հետ հաշտ կ'ապրին առանց անոնց չարու-
թիւն մը ընելու։ Ես ունիմ շուն մը և կատու
մը որ իրարու վրայ կը պառկին և զիրար կը
լզեն։

3. ԵԶ. — Եզը մարդուն ամենաօգտակար
անասուններէն մին է թէ իրը կառք քաշող
հողագործական աշխատութիւններու մէջ, թէ իր
մարմին ամէն մասերէն առնուած զանազան
արտադրութիւններու համար. հողագործու-
թեան հարստութեան և սնոր զօրացումին կը
նպաստէ, առանց եզի շատ տեղեր երկիրը անքեր
և անպատդ պիտի մնար։

Եզին միսը ընտիր է, և շատ սննդարար
արգանակ մը կու տայ. իր ճարպը կը հայթայ-
թէ այն գիրուցը (suif, տօն եալլ) որ մոմաշի-
նութեան կը ծառայէ. իր մորթով այլև այլ կա-
շելէն, և իր եղինիւններով գանազան առարկա-
ներ ինչպէս սանտր, կոճակ, ծխախոտի, քթա-
խոտի տուփ և այլն կը շինուի. իր մազերով
ձեռք կը բերուի խծուծ. վերջապէս իր արիւնը՝
որ շաքարը զաելու կը գործածուի, մեզ կուտայ
լաւ աղը և քիմիական շատ մը արտադրու-
թիւններ, մանաւանդ թրուսիոյ կապոյացը (Bleu
de Prusse) որ կը գործածուի փայտը կամ պա-
տի թուղթերը, չուխան, բամպակը, մետաքսը
կապոյտ ներկելու համար։

4. ԿՈՎ. — Կովը յաճախ, եզին պէս, միե-
նոյն բաններու համար կը գործածուի, և մորթուե-
լէն վերջ կուտայ մեզ, անոր պէս, սննդարար
միս, յարգի կաշի և եղինիւններ՝ ուրկէ կ'օգ-
տուին տապեղագործերը։

Բայց կովը թանկագին է մանաւանդ իր

Դամգաբուի սկառատները

տուած կաթին համար որմէ կը պատրաստուի սեր, կարագ և պանիր։ Մեր առանին տնտեսութեան մէջ կովը՝ իր կաթին կատարած մեծ դերին պատճառով, մարդկային սեղին սևետուն կոչուած է։ Այս պատճառով կովը հասութաբեր անասուններուն դասին մէջ կը մտնէ։

Նաև կովին է որ կը պարտինք պատուասին գիւտը, կովուն ստինքին վրայի խաղաւարտներէն կ'առնուի պատուաստը որովկը պատուաստեն տղաքն ու մեծ մարդիկը, ծաղկախտ կոչուած տարափոխիկ հիւանդութենէն զերծ մնալու համար։

5. Զի. — Զիուն աչքը մեծ, ականջը՝ շարժուն, լսողութիւնը՝ նուրբ և գնացքը արագ, եռանդուն կենդանի մըն է. իր բնազդը և հութիւնը համանման է իր ձեւերուն զեղեցկութեանը։

Այս զեղեցիկ անասունը, որ պալատներու զարդը և ազարակին հարստութիւնն է, ամէն կենդանիէ աւելի կ'զգայ իր տիրոջ լաւ վար մունքը, քաղցր խօսքերը և զգուանքը, տիրոջ կապուելու և յարելու ընդունակ է և լաւ յիշողութիւն ունի։

Մինչև երեք տարու արուն՝ մերուի, և էզը՝ մայիկ անունը կը կրէ. երեք տարեկանէն վերջ էզը՝ մատակ, և արուն՝ եթէ արդասաւորութեան համար գործածուի յովատակ (այլը) կ'ըսուի. և եթէ արուն մալուած է, որաւ (իյտիշ) կը կոչուի։

Զին, ինչպէս ըսած է Պիւֆօն, այն ազնիւ և վեհ յաղթանակն է զոր մարդուն խնամքը տարած ըլլայ երբեք։ Զին նաև ամենայարգի է և անոր պահպանութիւնը ամենէն աւելի հոգ և խնամք կը պահանջէ։ Այս անասունը շատ տեսակ ծառայութիւն կը մատուցանէ մեզ, վասնզի մարդը կրթած է զանի իր պէտքին համեմատ։

մարդը զայն զանազան աշխատութիւններու ընդունակ ըրած է անոր ընդհանուր ձեւերը չոփաւութելով և բնոյթն ու յատկութիւնները այլափոխելով։ Աս! է յառաջ եկած են ձիերու բազմաթիւ տեսակներ, այսպէս կան հողադրութեան ամառ, կտորքի համար, բանակին համար, բեռն համար կրթուած ձիեր։

Ամէն երկիր ունի ձիերու ցեղեր։ Զիերուցեղերուն մէջ առև ազեղեցիկներէն մին արարական ձին, որ ձիերուն զեւցելութեան և վաղքին թեթեւութեան մասին հակառակորդ չունի։ Իրմէ ետքը կուգան Անտալուսական և Անդղիական ձիերը։

Հայատանի մէջ, հին ատենները, ձիաբուծութիւնը շատ առաջ գացած էր. Հայերը ընտիր և ազնիւ ձիեր կը հասցնէին. վկայ են ասօր քիւրտերուն ձեռք գտնուած ազնիւ ձիերը։ Հարկատուութեան շրջաններու ատեն Հայատան կուտար նաև տարին 20,000 մարուկ իրը հարկ։

Զիուն կաշին կը գործածուի ոտնամաններ, կաշեղէններ և այլն շինելու։

Մէկ կողմէ ալ ձիուն միսը, որ եզան միւսէն նուազ առողջարար չէ, կը սկսի հանրային մննդեան մաս կազմել Եւրոպայի մէջ։ Արդէն 10-20 տարիէ ի վեր կան վիշննա, Պէրլին, Վիւթէնսպէրկ, Պավիերա, Սաքսոնիա, Հանովր, Գույցերիա, Պէլճիքա, Գաղղիա ձիու մատգործի խանութներ և գրեթէ ամէնքն ալ բարգաւած վիճակի մէջ են։

6. ԷՇ. — Էշը որուն սակաւակերութիւնը առակի կարգ անցած է, ինչ ինչ երկիրներու մէջ ձիուն տեղը կը բռնէ և ցից ճանրաներու մէջ ձիէն աւելի ապահով քայլով կ'ընթանայ։ Նաև բեռ կրելու կառք քաշելու, հեծելութեան ընդունակ է։

Էշը խոնարհ, շատ համբերատար և իր տիրոջ կապուած է հակառակ անկէ հարուածներ ընդունելուն, որոնց կը հանդուրժէ հաստատամտութեամբ և քաջութեամբ։ Երբեք արժանի չէ իրեն եղած գէշ վարմունքին։

Եթէ աշխարհիս մէջ ձի չըգտնուէր, էշը պիտի կրնար ըլլալ անասուններուն ամէնէն զեղեցիկը, ձևաւորը և ազնիւը։ Զիէն ետքը երկրորդն է։

Մատակ էշը արուէն աւելի զեղեցիկ է. հիւանդներուն կաթ հայթայթելուն համար յարգի է։

Էշուն մորթը, որ շատ կարծր և շատ առածգական է թմրուկ, խարբալ (գալպուր) կտկէն (թկարին) շինելու կը գործածուի։

Սկիւտարի սկառուտները

7. ԶՈՐԻ.—Զորիին թէ արուն և թէ էգը, որ արու իշուն մատակ ձիու հետ կամ յովատակին՝ մատակ իշուն հետ զուգաւորութենէն յառաջ եկած խառնածին մ'է, ամենէն ցից նըրս բուղիներէ մագլցելու համար ընթացքին ապահովութեան և զօրութեան պատճառաւ օգտակար է: Կը գործածուի իրր բեռամբարձ:

Զորին՝ ճարակի մասին ձիէն աւելի սակաւակեր և նուազ փափկածաշակ է և տաքի ու յոգնութեան աւելի կը դիմանայ:

Մատակ չորին յոլատակի կամ արու էշու հետ զուգաւորելով մտրուկի մը ծնունդ տալը տեսնուած է: Իսկ արու չորիին արդասարեր ըլլալը երբեք տեսնուած չէ:

ԳՈՄԷՇԾ. — Եղին պէս միեւնոյն կիրառումները ունի: Մորթէն կը շինուի թեթև, հաստատուն և զրեթէ անթփանցելի կաշի: Հնդկաստանի բնիկ է և կը գտնուի փոքր Ասիա, Իտալիա, Աֆրիկէ և Յունաստան: Փոքր Ասիոյ և Իտալիայի գոմէշները ընտիր բեռնամբարձ անասուններ են:

9. ԵԶՆԱՋԻ (Yack). — տեսակ մը եզ է որ Հիւսիսային Չինաստան հօտերով կը բուծանեն: Վազքը (cougar) թեթեւ և հասակը փոքրը, մազը երկայն և մետաքսեայ է: Թիպէթ, բեռ կրելու կամ բեռնակառք քաշելու և նաև հեծնելու համար կը գործածեն:

Տարին երկու անգամ կրնայ խուզուիլ. մազը գեղեցիկ կերպաններ շինելու մէջ կը գործածուի: Միսը շատ ընտիր է:

Եղնաձին, որ Եւրոպայի մէջ բազմանալ կ'սկսի, լեռնային երկիրներու մէջ մեծ ծառայութիւններ պիտի մատուցանէ:

10. ԼԱԲՈՆԵԱՆ ԵՂՁԵՐՈՒ (Renne). — որ ընտանի անասունի վիճակի վերածուած է Լա-

բոնիայի մէջ, բեւեռային երկիրներու ժողովուրդներուն համար թէ իրր ձի և թէ իրր կոյ ծառայելով խստ թանկագին անասուն մըն է: Բեւեռային ժողովուրդները կ'ուտեն անոր հիւթեղ և պարարտ միսը. կը խմեն անոր պատուական կաթը. կը հազնին անոր հաստատուն մորթէն շինուած հագուստներ:

Լարոնեան եղջերուն շատ սակաւակեր է և ցուրտը չպղար: Զմեռը ամենախոր և ամենաթան ձր ձիւնի խաւերուն տակէն կը գտնէ կը հանէ խոտեր և մամուռներ որոնցմով կը սնանի. կը վազէ արագութեամբ շատ ծանր բեռերով և կրնայ օրը 120 քիլոմէթր տեղ կտրել:

11.—ՈՒՂՃԸ (Chameau), որ կանաեին վրայ գտնուած երկու սապատին պատճառաւ կ'որոշուի, անապատներու մէջ մեծ ծառայութիւն կը ապրանքներու և ճամբարդներու փոխադրութեան համար: Կը գտնուի թիւրքիա և հարաւային Ասիա:

12.—Ուղտին մէկ տեսակը եղող ՏԱՃԻԿ ՈՒՂՃԸ (Հեճին սկվիսի) որ միայն մէկ սապատունի և մանաւորապէս վազքի համար կը գործածուի, կը գտնուի Արարիա և Աֆրիկէ:

Թէ ուղտը և թէ Տաճիկ ուղտը իրենց ապած երկիրներու ժողովուրդներուն համար շատ թանկագին և դիւրին բեռամբարձ անասուններ են: Ոչ մէկ բան չի կրնար փոխարինել իրենց տարած ծառայութիւնները իրենց սակաւակերութիւնով քաղցրութիւնով և բեռ կրելու զօրութիւնովը:

Ուղտը օրը միայն մէկ անգամ կուտէ և կրնայ ծարաւի դիմանալ օրերով: Միսը լաւ մուռնդ մ'է, կաթէն կարագ և ընտիր պանիրներ կը պատրաստուի. մազը նուրը և փափուկ է, որ ամէն տարի կը նորոգէ և կերպաններ գործելու կը ծառայէ:

808. ՄԻՆԱՍ ՍԻԵՑԻՍԵԱՆ
Անասնարոյժ զեղապես

Ատանայի (Ախմեկիա) սկառուտները

ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ ԿԵԴՐ. ՑԱՆՉԱԱԽՈՒՄԲԻ

19 ՆՈՅ. ՆԻՍՏԻՆ

ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐ.

Ա.—Սկառատական շարքերու մէջ մտնելու ժամանակակից ներկայացող պատանին՝ Միռութեան անդամակառաթեան անհրաժեշտ պայմանները լրացուցած օրէն երկու ամփակերպ պէտք է պատրաստուած ըլլոյ, և անպայման այս իր նորընծայի քննութիւնները:

Բ.—Նորընծայի քննութեան պատրաստուելու համար տրուած սյու երկու ամսուան միջոցը՝ իւրաքանչի: որ կիսամինեայ շրջանով Զորս դասախոսական շրջանի բուժուած է ըստ հետեւեալի:

Ա. ԿԻԾԱՄԾԾՈՒԱՅ. — 1. Հայ Սկառատի գաւանանքին տանեւերկու յօդուածներուն գոհացուցիչ բացատրութիւնը:

2. Կաց (պատրաստ, հանգիստ), շարժ (ուղղութիւն առնել և թիւ տալ), դարձ (աջ և ձախ), զնաց (պարզ քալուածք, քայլ առաջ և կաց):

3. ԿԻԾԱՄԾԾՈՒԱՅ. 1. Սկառատական երդումին բանաձեւը, անօր բարոյական արժէքը, զայն խորհըրդանքոց սկառատական բարեւի բացատրութիւնը և սկառատի մը գաւաղան չունեցած պարագային բարեւ տալու կամ ստանալու ձեւերը մանրամառնօրէն: 2. Ես յայլ, ես կաց, երկ շարժ, յուր շարժ, այ եւ մափ շրջան:

3. ԿԻԾԱՄԾԾՈՒԱՅ. — 1. Սկառատական գործածական հանգուցներըն անոնց ինչ առիթներու մէջ օգտագործելի ըլլար, հանգուցներուն դերը սկառատական և առօրեայ կեանքի մէջ:

2. Սկառատական արշաւներու ատեն յաճախ գործածուած առաջնորդող և հետախուզական նշանները:

3. Սկառատի գաւաղանին վատուցանելիք ծառայութիւններուն բացատրութիւնը, անոր վրայի չափերուն ծանօթութիւնը, և աշակերտին ձեռքով անոնց բաժանումներուն պատրաստութիւնը, գաւաղանի գործածութիւնը սկառատական մարզանքներու ատեն և անոլ բարեւներ:

4. ԿԻԾԱՄԾԾՈՒԱՅ. — 1. Ծանօթացներ Սկառատական կարգերը, սկառատական խմբակին և խումբին կազմութիւնը, սկառատներու դասաւորումը խմբակներուն մէջ: Համառօտ ծանօթութիւններ սկառատական պաշտօններու (առաջնորդ, փոխ-առաջնորդ, խմբապետ, փոխխմբապետներու և այլն) և վարչական կեանքի մասին: 2. Ծանօթացնել ազգ-դրօշը և անօր նուիրականութիւնը պազին մէն մի անհատին համար: Ոորվեցնել դրօշի պատշաճորէն պարզումը և ամփոփումը, դրօշով բարեւելու ձեւը: 3. Ծանդհանութ քաղուածք բարոյական և գործնական դասախոսութիւններուն վրայէն:

Վերոյիշեալ ծրագրին համաձայն դասախոսութիւնը տեղի ունենալէ վերջ խմբակի առաջնորդը կը տեղեկագրէ իր պետին, և քանտիտատն՝ օրինական քննութիւնը յաջողեւու պարագային կը ստանայ նորընծայի տարագը կրնու իրաւունք և արտօնութիւն:

Դասախոսութեանց աւանդումը տեղի կ'ունենայ խմբակի առաջնորդին կամ փոխ-առաջնորդին կողմէ: Նորընծայի քննութիւնը կ'անցնի սկառատական խորհուրդին ներկայութեան, օրուն անհրաժեշտօրէն պէտք է ախագահէ խմբապետը:

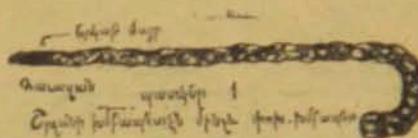
5. ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ ՊԱՇՏՈՆՆԵՐ եւ ՀԱԳՈՒՍԻ ԶԱՑՈՒՇՈՒՄԲ:

Դուքնեայ սկառատը պէտք է կը սկառատի կանոնական տարագը, սուլիչի կապի գործածութիւնը արգիլիւ ու անոր:

Փոխ-առաջնորդ: — Վ. զէն սուլիչի կապ, շապիկին կ լրեցի ձախ գրանիչին կոճակին անմիջապէս տակէն դէպի վար ճերմակ երիկ մը նուկէս սնթմ. լայնք և 8 սնթմ. երկայնքով:

Առաջնորդ: — Վ. զէն ունցած սուլիչի կապ. ձախ գըրպանին վրայ երկու ճերմակ երիկ վերի չափով և գըրպանին կերտուէն իրաբուէ կուկէս սանթիմ բացուածքով. գլխարկին նշանակը ճերմակ մետաղէ:

Փոխ-խմբապետ: — Վ. զէն անցած սուլիչի կապ. 4 ճերմակ երիկ ձախ ուսնոցէն կահուած. գտ ազան (պատ. 1), մութ կանանչ զգկապ. գլխարկի ճերմակ նշանակը եղանակ շրջանակը, գլխարկին ձախ քովը ճերմակ նշանակէ:

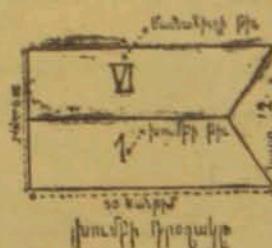

Խմբապետ: — Վ. զէն անցած սուլիչի կապ, 4 ճերմակ երիկ ձախ ուսնոցէն կահուած. գտ ազան (պատ. 1), մութ կանանչ զգկապ. գլխարկի ճերմակ նշանակը եղանակ շրջանակը, գլխարկին ձախ քովը ճերմակ նշանակէ:

Շրջանի խմբապետ: — Վ. զէն սուլիչի կապ. 4 ճերմակ երիկ ձախ ուսնոցէն կահուած, գաւաղան (տես պատ. 1) կանաչ զգկապ, գլխարկի ճերմակ նշանակին շուրջ կանաչ ասուիի շրջանակը, գլխարկին ձախ քովը ճերմակ փետուր:

Դ. — Ծանդհանութ հայ սկառատներու իրը զգկապի գոյն ընդունիլ մութ կարմիրը (բալի գոյն): Սոյն գոյնով զգկապներու հայթայթումին աժմէն ձեռնարկել, մինչեւ գարուն գործադրութեան կարենալ դնելու համար տըրուած որոշումները: Այս գոյն զգկապի գործածութիւնը պարտադիր պիտի ըլլայ պարզ սկառատէն մինչեւ փոխ-խմբապետ:

Ե. — Իւրաքանչիւր շրջանի մէջ գտնուող իւրաքանչիւր հինգ խմբակով կը կազմուի խումբ մը, որ ըստ կարգի կ'առնէ իր թիւը 1. 2. 3 և այլն:

Սկառատական խումբներու դրօշակներու լուսնքն է 30 սանթիմ և երկայնքը 50 սանթիմ. լայնքին ազատ եղերգին կերտուէն 15 սանթիմ ներսէն շեղակի կը տուած գէպի դուրսի երկու եղերգի ծայրերուն (տես պատ. 2):

Դրօշակը կընայ ըլլալ միագոյն կամ երկգոյն: Միա գլխուն ճերմակի գործածութիւնը բացարձակ արգիլիւ ու անոր:

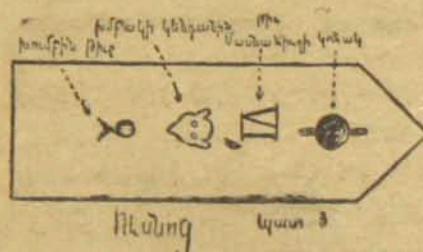
Երկգոյն ըլլալու պարագային պէտք է ըլլան հորդուածական դիրքով բաժանուած (պատ. 2):

Դրօշակին կ'առնէ վերին վրայ Ռոմեն թուանշանով

պէտք է գրուած ըլլայ Մասնաճիւղի թիւը, իսկ նոյն ուղղութեամբ կէտէն վար խումբին թիւը սովորական թուանշանով (տես պատ. 2):

Ամէն սկառտ, մինչեւ խմբակի առաջնորդները, պարտին կրել իբենց ձախ ուսոնոցին վրայ չորս երիզ և բենց խումբի դրօշակին գունով. եթէ դրօշակը միագոն է, երեզներու չորսն ալ նոյն դրյուը կ'ունենան, եթէ երկգոյն է, իւրաքանչիւր գոյնէն երկերկու հատ պէտք է կախել:

Ուսին վրան հանգչող աջ և ձախ ուսոնոցներու վրայ՝ վիզին մօտ եղող ժայրէն սկսեալ ամէնքն ալ դեղին մետաղէ, կամ ասեղնագործուած ոսկեգոյն մետաղ, անհրաժեշտօրէն պէտք է գրուած ըլլայ 1. Մասնաճիւղին թիւը (Խօմէն թուով), 2. խմբակին կենդանին գլուխը, 3. խումբին թիւը (պարզ թուանշանով) (տես պատ. 3):

Մինչեւ խմբակի առաջնորդ պարտին կրել այս մասնաճամսութիւններն, Փոխ-խմբապետ և խմբապետ միայն թիւերու մանրամասնութիւնները կը կրեն առանց անսունի գլուխի:

Երջանի խմբապետին ուսոնոցը միայն մասնաճիւղի թիւով պէտք է ըլլայ:

ԿԵԴՐ. ՍԿԱՌԻՏԱԿԱՆ ՑԱՆՉՆԱԽՈՒՄԲ

Պոլոյ թոյն սկառուտները

Patrouilles des Boy-Scouts Grecs rentrant au camp.

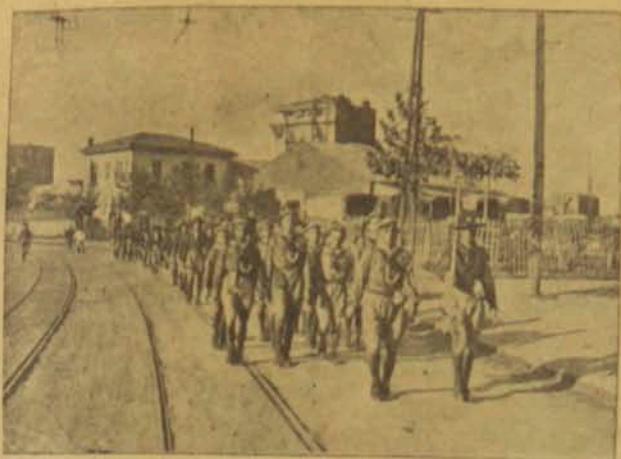
Այս կը տարբերին մեծ չափով, այլ նա՛ երբեմն նոյն ձիուն քով ալ կը նշմարուի հետքի տարբերութիւններ, մասնաւորաբար երբ անոնք սանձուած վիճակի մէջ յառաջացած են: Ուստի երբ հետքերէն հետեւութիւններ հանելու խնդիր կայ, եզրակացութիւնը պէտք է զրուի այս հաւանական տարբերութիւնները նկատի առնելով:

Զիու ոտքերուն հետքերը ընդհանրապէս զոյգ կը տեսնուին: Պէտք է յիշել սակայն որ առջեւի նշանները ձիուն ետեւի ոտքերուն նշաններն են: Նոյնպէս նկատի ունենալու: Է որ ետեւի ոտքերուն հետքերը աւելի պղտիկ են քան առջեւինները:

Սկառուանները պէտք է միշտ ձիերու սմբակի նշանները ուսումնասիրեն: Ամէն օր և ամէն տեղ կարելի է այս տեսակ հետքերու հանդիպի որոնք շահեկան ուսումնասիրութիւն մը կը կազմեն: Երբ ձին կը քալէ, յառաջ եկած հետքերը իրարմէ զատ և հեռու են, և երկու առջեւի ոտքերուն մէջ գտնուած հեռաւորութիւնը յօտաւորապէս $2\frac{1}{2}$ ոտք է, այսինքն 75 մնթմ. Երբ կը վազէ հետքերը մին միւսին կը հպի, և առջեւի երկու ոտքերուն տարբերութիւնը կը համսի $4\frac{1}{2}$ ոտքի կամ 135 մնթմ.ի: Քառասըբակ արշաւած ատեն հետքերը աւելի շատ խորունկ և աւելի շատ իրարմէ հեռու են, և առջեւի ոտքերուն տարբերութիւնը 10 ոտքէն կամ 3 մէթրէն աւելի է:

Սկառուաը պէտք է ցոյց տայ ասոնք առանձինն, ուշադրութեամբ հետեւի, դիտէ և չափի ձիուն շարժումներն ու ոտքերը:

Դիւելի կիւել. — Երբ հետքերու բնոյթը

Պուլոյ հատակացի սկառութեաբը

Les Boy-Scouts Italiens en route pour les manœuvres.

ճշգուած և ճանչցուած է, կը մնայ անոնց ցոյց տուած մանրա մասնութիւնները իրար միացնելու գործը։ Այո բանը ընելու համար ի միջի այլոց, հետեւեալ կէտերը պէտք է նկատի առնել։

(1) Թէ բոլոր հետքերը մէկ ուղղութեամբ կ'ընթանան։

(2) Թէ յառաջ եկած հետքերէն կայ նշան մը որ ցոյց տայ մարդոց կամ ձիերուն թիւը։

(3) Թէ հետքերը բոլորովին նո՞ր են, և թէ բոլորն ալ երեւութեամբէս միեւնոյն ժամանակին կը պատկանին։

— Եթէ նոր անձրեւած ըլլայ այս վիճակը կ'օգնէ հետքերուն ժամանակը որոշելու։ մըթնոլորդական երեւոյթներ կան որոնք այս կարգի հետքերը աւելի հին կը ցուցնեն քան ինչ որ են։ Այսպէս ա. Արեւը, բ. Անձեւը, գ. ուժզին ցողը, դ. լորցնող հովը։ —

(4) Թէ ամբողջ խումբը չարժա՞ծ է միօրինակ չափով մը։

(5) Թէ ոեւէ անիւաւոր փոխաղրութիւններու հետքերը նշմարելին են, և եթէ այո, մակերեսային են թէ խորունկ։

(6) Թէ եղան ուեւ նշմարելի հետք կայ, ըլլայ գլխաւոր ճամբուն վրայ ուրկէ կրնայ անցած ըլլայ բեռնասայլերու կապուած կամ ըլլայ անցքերու մէկ կողմէ ուրկէ առաջնորդուած ըլլայ։

(7) Թէ ոեւէ հանգստարան նշմարելին է ճամբուն մէկ կողմը, և եթէ այո, անոնց մատաւոր հետքերուն ընոյթը։

(8) Թէ խումբը հոն որքա՞ն ատեն հանգիստ առած է։

Այս վերջի ենթաղրութեան եղբակացութիւնը կարելի է հանել անմիջական, չուրջը

գտնուող մակերեւոյթի այն վիճակէն, ուր ձիերը կրնան արածուած և հոս ու հոն թափառած ըլլալ։

(9) Թէ ոեւէ բանակումի տեղ նշմարելին է, և եթէ այս՝ բանակումին բնոյթը և բանակետին համար որդեգրուած կազմութեան ձեւը։

10 Թէ կայ ուէ ուսելիքի կամ ուրիշ նի թերու հատքերը որոնք մէկ կողմ ձգուած ըլլան, կամ թէ կան տակաւին մօտերը կովու կամ ոչխորի ուսելիքներ, որոնք ենթաղրել պիտի տան թէ խումբը բաւարանոչափ ուսելիք ունի։

Հանուած հետևութիւններ։ — Երբ սկառուտը այս ենթաղրութիւններուն պատասխանները գտնէ պէտք է զանոնք նօթագրէ և ապա միացնելով իրար, ջանայ իր առջեւ գտնուած իրողութիւններէն պատմութիւն մը հանել։ Ասիկա ընելի վերջ, ան պէտք է փնտուէ և գտնէ աւելի ևս նշաններ և ապացոյցներ որոնք կամ իր հետեւութիւնները պիտի զօրացնեն և կամ զանոնք պիտի ժխտեն։

Եթէ հետք մը կորուի, — Եթէ սկառուտ մը հետք մը կորանցնէ, պէտք է իր չուրջը՝ զետինը ակնարկ մը նետէ որ թերեւս իրեն զաղափար մը և միջոց մը ցոյց տայ իր հետեւելիք ուղղութիւնը որոշելու համար, Եթէ հետքը կ'առաջնօրդէ գէպի հոսանք ունեցող զետ մը, պէտք չէ անպատճառ փորձուի զետը մտնել և միւս կողմէն դուրս ելլել, որովհետեւ շատ հաւանական է որ այն անձը որուն հետքերը գլունել կ'աշխատինք, զետը մտած ըլլայ պարզապէս իր հետքերը ծածկելու համար և միեւնոյն եղերքէն։ Քիչ մը վերի կամ վարի կողմէն կըրկին դուրս ելած ըլլայ։

Զօրացուցիչ նշմարտութիւններ։ — Չիու կամ արջառի հետքերուն հետեւած ատեննիս, անոնց թողած ալըրը ոչ միայն իր դիրքովը պիտի օգնեն անոնց գնացքին ուղղութիւնը որոշելու, այնակ իր արտաքին երեւոյթովը, կենդանիներուն անցնելէն ի վեր սահած ժամանակին մասին շատ մը ենթաղրութիւններ ընել պիտի տայ, դատելով այն ազդեցութիւնները որոնք յառաջ կուգան արեւին, անձրեւին, հովին կամ միջատներուն ներգործութենէն։

Տեւական վարժութիւններու անհրաժեշտութիւնը։ — Հետք գտնելու իրենց կարողութիւնը զարգացնելու համար, ամէն մէկ սկառու պէտք է միշտ առիթներ և պատեհութիւններ ստեղծէ զանազան զետեներու վրայ հետքերու և ի հարկին այդ եղբակացութիւնները կարենալ ճշշդելու համար։

Թարգմ.

Գ. ՃՇԼՈՒԽԱՆ

(Նկարները յաջորդով)

Պոլսոյ Ռուս սկաուտները և աղջիկ սկաուտները :

Les Boy-scouts et les Girl-scouts Russe de Constantinople.

ՍԿԱՈՒՏՆԵՐԸ

Աշխարհի ամէնէն նախանձելի, ամէնէն պանծալի էակները՝ զինուորներն են :

Անոնք, իսկական այդ զինուորներն են որ իրենց անձին վրայ կը մարմնաւորեն մարդկային ամենաբարձր առաքինութիւններն ու ամենաազնիւ յատկութիւնները :

Անոնք կը ներկայացնեն խորհրդանիշը՝ տոկուն, չարքաշ կեանքին, խիզախ, աներկիւդ նկարագրին, զգայուն այլասիրութեան, հայրենիքի ծառայութեան ոգիին և անձնուիրութեան :

Իսկական զինուորութիւնը մտապատկերն է օրինապահութեան, կարգահութեան և երաշխիքը՝ հայրենիքի սահմաններուն և տունի որրութեան անձեռնմինելիութեանը :

Պահակը՝ սահմանագլխին վրայ՝ արթօւն ու անձնազոհ, զինուորը զօրանոցին մէջ թէ քաղաքին մէջ՝ ճշգրիտ, ճշտապահ, քաղաքավար՝ առինքնող պատկերն է, որ կը ծնցնէ երախապատիառութեան զգացումն ու օրինակուելու ներշնչումը :

Կղզաք, թէ առանց այդ պահակին՝ չպիտի վայելէք գերազոյն քաղցրութիւնը անկախ կեանքին և դրօշակին, և չպիտի ունենաք ազատութիւնն ու ապահովութիւնը, ձեր պատիւովն ապրելու, ձեր տնտեսական բարգաւաճումն ու իմացան մշակոյթը յառաջացնելու :

Առանց բարեկիրթ ու կարգապահ զինուորին՝ կղզաք թէ կը կորսնցնէք խօսուն դաստիարակը որ ձեզի ախտի վարժեցնէր մարդկային հրապոյրներն աւելցնող և ընկերային շրջա-

պատին վայելչութեան շունչը տուող յատկութիւններուն :

Զինուորը, այսպէս, իր կոչումով ու ոգիով՝ գեղեցիկ խորհրդանիշ մը, դաստիարակիչ ներշնչում մը և աննկուն յենարան մըն է ամէն մէկ ժողովուրդի կեանքի մէջ, և անորուսերուն վրայ, ուրիշ ո՛ւ և ուսէ աւելի, կը հանգչի ու կանգուն կը մեայ անկախութեան շէնքը։ Անով կ'ապրի ազատութիւնը, անով կը յաւերժանայ հայրենիքը։

* *

Հասունցած զինուորներուն հետքերուն վըրայ կը հասնին պատանի զինուորները, սկաուտները:

Խաղաղութիւն թէ պատերազմ՝ կեանքը անհատական կամ հաւաքական անվերջ մարտնչում մըն է, անվերջ գօտեմարտում մը՝ մրցակիցներու. հակառակորդներու կամ թըշնամիներու հետ։

Զօրաւորը դուրս կուգայ յաղթական՝ այդ արիւնու թէ անարիւն մարտնչումներէն. զօրաւորը՝ ֆիզիքականով, կամքի ուժով, հոգեկան առաքինութիւններով և մտքով։

Յաղթութեան համար անհրաժեշտ այդ զօրութիւնը կ'ստացուի դաստիարակութեամբ, մարզանքով, վարժութեամբ, ու մարդկային կեանքին ամէնէն թարմ տարիները կը ներկայացնեն ամենաբեղմնաւոր դաշտը՝ այդ զօրութեան տիրացումին համար։

Մատաղատի հասակին մէջ մարմինը միտքը և հոգին դիւրաւ ու պատրաստակամութեամբ կը պատասխանեն զիրենք ձեաւորող, կազմող, ուժեղացնող ճիգերուն։

Այդ հասանին մէջնպէտք է սկսի և հիմնաւորուի փիզիքական ու խմացական այն կրթանքը, որ հետզնետէ կատարելագործուելով՝ տղան կեանքի պայքարին մէջ պիտի նետէ զրահու ած ճկուն, դիմացկուն, առողջ ու անխռնջ մարմինով մը, մտածող, կշռող, ստեղծագործող միտքով մը եկորովի, մաքուր ու հասաւատուն նկարագրով մը:

Սկառատական շարժումը այդ զրահը պատանիներու կուրծքին վրայ տեղաւորելու վսիմ կոչումն ունի: Այդ շարժումը սկառատաները կը պատրաստէ, որոնք իրենց մատաղատի հասակէն կ'սկսին իրենց վրայ փայլեցնել մարդկային կեանքի բոլոր ազնիւ ու փայլուն յատկութիւնները:

Սկառատաները առանց իրական զէնքը ունենալու իրենց ձեռքին մէջ, կ'իրացնեն պահակի արթուն ոգին և փոխադարձ օգնութեան, նուիրումի ու ծառայութեան տրամադրութիւնը՝ բանակատեղիին մէջ. կը ցուցադրեն բարեկըրթութիւնը, վայելչութիւնն ու կարգապահութիւնը հասարակութեան մէջ. կ'ստանան լրջութիւն մը ու գիտակցութիւն մը իրենց դերին, իրենց վստահուած գործերուն մասին:

Սկառատաները ուղիղ ճամբուն վրայ նն դառնալու համար իսկական մարդիկը, իսկական կռուսողները, որ՝ յաղթական դուրս պիտի գան ամէն կռիւէ, որ պիտի մզեն անհատապէս, կամ պիտի մզեն բանակի մը մէջ, հայրենիքին և ուրիշ արժանաւոր գուղափարներու ու իրաւունքներու համար:

Ա. Պոլիս

ՀՅՈՒ. ԵՐ ՌԻՍՆԴԻ

ԹԻՖԵԼԻՍԻ ՎԱՐԱՀԱԴԱՐԱԿԱՆ

ՀՅՈՒ ՍԿԱՌՈՒՑՆԵՐՈՒ ԽՈՇՆՈՐԱԾ

(Սկառատաներու երդման առթիւ)

«Վահագն» սկառատական խումբը տալիս է իր սկառատական երգումը, բայց նա ունի երկու ամսի պատմութիւն:

Ցեւիս ամսի կէսէրին ի մի հաւաքելով ցրուած փոքր հայ սկառատական խորերը, պարտապմունքի մշտական վայըը դարձնելով Յովիանեան դպրոցի բակը, նշանակելով պաթապմունքի յատուկ օրեր, ժամեր, կազմակերպեցնել խորկայ խումբը, որի մէջ մտնում են 150 սկառատաներ: Ալանձնապէս պէտք է նկատել որ՝ «Վահագն» խումբն անցեալից մինչեւ օրս դրւած է եղել դժւարին պայմաններում: Զունենալով խաղերի, մարզանքների, զրօսանքների անհրաժեշտ պիտոյներ, հարկադրուած ենք եղել այն ճանապարհներով հանել մեր

Թիֆելիսի սկառատաներու վարիչներէն

1. Ա. ՄԱՏՈՅԵԱՆ

2. Ի. ԶԱՀԱՄԵԱՆ

առաջադրուած նպատակներին, առանց շեղւելու սկառատիզմի բուն նպատակակից:

Սկառատական ոքու համաշայն, ձգտել ենք բնութիւնը մեզի դպրոց դարձնել և շարունակ կազմակերպել ենք զրօսանքներ, որոնք տեսլ են իրենց մեծ ու նշանակալից օգուտները եւ մօտեցըել մեզ սկառատիզմի բուն սկզբունքներին: Զերկ լինելով վրաններից, կերակուր պատրաստելու անհրաժեշտ պիտոյներից, ամաններից շատերս անշարժաթիւ ունենամաններով, նոյն իսկ ոտարութիւն, զուր արեւից, քամուց, անձբեւից պաշտպանելու ու է պիտոյներից, այնուամենալիւ այդ բոլորը սիրալիք կերպով տարել ենք գիտակցելով, որ պատրաստում ենք չարքաց կեանքի համար:

Սկառատիզմը ձգտում է իր առաջադրած նպատակներին հանել խաղերի միջոցով եւ խկազես խաղն է, որի ըլթացքին հանգէս են գալիս երեխայի բնազդները, կազմակերպում է երեխայի բնաւերութիւնը, ապագայի քաղաքացուն: Սկառատական խաղերը դարձնելուն են երեխային ճկուն, ճարպիկ, աշխոյժ, քաջ, չարքաշ, բարձրացնում բարյապէս, զարգացնում նրա մտաւոր կարողութիւնները: Այդ տեսակէտից ձգտել ենք թէ զրօսանքները և թէ պարապմունքների ժամերի մեջ մասը տրամադրել խաղերին:

Սկառատիզմը տեսական դասաւանդմանը տալիս է շատ քիչ տեղ. ամէն ինչ գործնական է՝ «իսօսքի տեղ՝ գործ, առանց ուրիշի օգնութեան՝ արա, ինչ որ կարող եւս: Այդպիսով մենք հիմնելով սկառատիզմի հիմնական օրէնքների վրա՝ աշխատել ենք խնդիրները զնել երեխաների առաջ և դրդել, որ երախան իր ուժ երով հանի իրեն հետագրքող հարցերի լուծմանը: Ինքնորդյն աշխատանքը զարգացնում է անհատի բնաւորութիւնը, նրշնչում բարյապէս, զարգացնում նրա սէրը դէպի գործը:

Մեր երեքամենայ անդուլ աշխատանքներին օգնութեան էվհասել ծնողական խորհուրդը, որն ընտրեց սկառատական կազմակերպութեան հիմնադրութեան օրից: Մնացական խորհուրդի դերը լինելով տնտեսապէս օգնելու գործը, պէտք է ասել, որ սյու տեսակէտից նա կարողացել է զերտարանցօրէն կատարել իր պարտականիւնները: Կարճ միջոցում նա կարգացաւ մի կողմէց

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՆԱՄԱԿՆԵՐ

Հասարակութեան մէջ աքծարծել սկառատիզմի գաղափարը, գործի հրաւիրելով շատերին, միւս կողմից ձեռք բերելով որոշ գումար՝ ուժ տւեց «Հահագն» կազմակերպութեանը:

Կազմակերպել ենք դասախոսութիւններ, միշտ երազեկ պահելով մեր աշխատանքներին. Առանձին հանդակավուութիւն է ստանում երեխան, եթե ծնողը յօժարակամ կը գնէ յրա անհամաժշգաց պարագաները և ժամանակին շատ ճամբայ գցում դէպի սկառատական զք սանքի և պարապմունքի. Մեր ոգեւորութիւնն օր օրի կրկնապատկում է, երբ հայրը և կամ մայթը բռնած երեխայի ձեռքը դիմում է՝ «շատ լաւ էք սովորացնում, խնդրում եմ իմ երեխային էլ ընդունէք». և զարմանալի չէ, երբ ծնողական խորհրդի անդամներից իսձ գիրում են «չի կարելի», որ մենք էլ լինենք սկառատական չառեր չեն, որ տառում են, այլ հոգեպէս զգում են, որ այն չեն՝ ինչ որ պէտք է լինէին. Ստեղծելով ծնողական խորհրդի հետ սերտ գործակցութիւն, ներշնչել ենք նրանց մէջ վատահութիւն դէպի սկառատական զեկավար մարմինը. Շատ ճնազններ, որոնք իրենց երեխաներին դժւարութեամբ են տանից դուրս թողնում, օրերով յանձնել են մեզ, հաւատացած լինելով, որ երեխան ընութեան գրկում կազմուրելու և ծառայելու է սկառատիզմի նպատակին. Հաթիկ է նաև յիշատակել այն աշխատանքը որին ձեռնամուխ ենք եղել, և որը տակաւին դեռ չի աւարտւած, դա թէհըուգեան փողոցի վրայ գտնւած Գայիանեան դպրոցի պապայ շէնքի տեղն է, որը մէկ տարով յանձնւած է մեզ. Պէտք է տեսնել թէ որպիսի եռանդով, խանդավառութեամբ աշխատում են սկառատները, միշտ երազելով, որ շուտով պատրաստ կը լինի հրապարակը, ուր կը լինի աւագան, մարզանքի գործիքներ, իրմիթ և որտեղ իրենք կարող են նոյնիսկ գիշերել. Նա երազում է մօտ պատրաստ մանկան հոգու վաւ գոյներով, որին հասնելու է իր սեփական աշխատանքներով.

Հարկաւ, երբեմն տեղի ունեցած կը լինեն հակասկառատական որևէ դէպի, սխալմունք, թայց շարունակ մեր ականջին լսելի է եղել մի ձայն: «Է՞ որ սկառատիզմի հիմնադիր Պ. Պատըն. Բառուը ինքն անձամբ իր փոքրառութիւնների վրայ հիմք դրեց այս իդէալական դպրոցին. Հէ՞ որ մենք պատրաստուում ենք մանձլ համայն սկառատական բանակի շարքը, Եւ մենք վատահն որ պիտի լինենք սկառատական բանակի անձնէր գործիչները»:

Այդ խորին համազմունքն է, որ մեզ մղում է դէպի գործ:

**«Վահագն» Սկառատների պետ
Ս. ՄԱԿԱՐԵՆՈՒ**

Գուլէլի կեդրոսական որբանոցէն կը գրեն.—

Հոկտ. Զին դժբախտութիւն ունեցանք հողին յանձնելու, արմաշական Դրիգոր Դույսումձեան սկառատ որը պատանին, որ ամիսուկես ի վեր կը դարմանոցէր Ուրանոցին հիւտնդանոցի ըաժմին մէջ, Յուղարկաւորութիւնը կատարութեաւ Դանտիլի մատուրին մէջ վայել արաբովութեամբ. Հարիւրեակ մը սկառատներ, վարժարանին պաշտօնէութեան մեծ մասը եւ իր մօտիկ աղդականիները դադաղին հետեւեցան մինչեւ գերեզման:

Խմբագրութիւնս իր ցաւակցութիւնը կը յայտնէ որ բանցի անօրէնութեան:

Հայաստանի անսույզ եւ մեզի համար բողոքութիւն մուր մնացած ներկայ վիճակին պատճառով, յետարար նամակ ները հրատարակելը թէեւ իիլ մը նուազ հետարական կ'եւեւայ եւ սակայն՝ չ'ենի կրնար զապել մեր ցաւախառն գուրգուրանիք. մայր երկրին մէջ սկսուած կեանի սփոռող այն շարժումին հանդէպ որ՝ սկառութիւնը կը կոչուի: Որքան եռանդուի եւ անձնութիւնը սոյն ոգեւորիչ գործին, եւ ինչ յոյսերով առցուած՝ առայնալիներու պէս իրենց սկզբունքները կը յարողեն, եւ կը կազմակերպեն Հայաստանի զաւակները: Ցաւ որ առածմ գորշ վարագոյր մը իշած է գումէ մեզի՝ հեռաւուրներու համար անոնց շարժումին վրայ: Յոռեւեն չ'ենի սակայն, իրենին իոն են եւ կը յարունակեն գործը, որովհեն յադաբական ոյ մէկ բէծիմ իր գուրգուրանիք յը պիտի իննայէ սկառութիւնը այդ համամարդկային բարեկամութեան դրօւակիրներուն համար:

Ծան. Խմբ.

ԵՐԵՒԱՆ, 17 Մեց. 920

Սիրելի ընկերներ

Երեկ պատեղ վերազանալով Ալէքսանդրաբոլէն, մեր երկուրին ալ երկողող գտանք.

Մի քանի օրէն երբ վերջապէս տիրացած կը լինինք մեր կեդրոնական զրասենեակին (Ալէքսանդրաբոլ), երբ մեզմէ իւրաքանչիւր ամփոփուած կը լինի իրեն բաժին ինկած գործին սահմաններուն մէջ յուսով, եւ որ ի վիճակի կ'ըլլանք կանոնաորապէս մեզ հասցնելու Հայաստանի մէջ Հ. Մ. Լ. Մ. ի գործունէութեան մանրամասն տեղեկազիրը.

Մեր առաջին այցելութենէն իսկ, մեզ շատ պարզօքն երեւցաւ թէ Հայաստանի մէջ մարմնակրթական շարժումի կեդրոնը. իր բազմապիսի առաւելութեանց պատճուվ, կարող էր լինել միայն եւ միայն Ալէքսանդրաբոլը, եթէ դուք տեղեակ չ'էք այդ առաւելութեանց, քարտէսին վրայ ակնարկ մը մեզ պիտի տայ զաղափար մը անոր յարմարութեան վրայ—աշխարհագրական զիրքը,

Ալէքսանդրարօլ Հայաստանի կեդրոնն է, Երկաթուղային միակ հանգոյցն է Երեւան եւ Կարսի զծերուն իրար միացած տեղը, Պոլիսի ալ ա. ելի մօտ է,

Խակ մասնագիտական տեսակետով նոյնպէս, բաղդատութիւն չկայ, Ալէքսանդրարօլ ընդարձակ է, առողջ է, բնակարանի, մարզավայրի, սրահներու լայն յարմարութիւններ ունի, Կենսամթերքը առատ է, Մարմարեկթական շարժումը այնտեղ ամէնէն աւելի տարածւած է, եւ միշտ այնպէս պիտի մուայ, այնտեղ են որրանոցներուն մեծ մասը, Որբերու հոծ զանգուածները, գունդերը, այնտեղ են, խակ այնտեղ չ'եղածները Կարս են, չորս ժամ հեռու.

Կառավարութիւնը ցանկացաւ որ կեդրոնը Երեւան մինի, քանի որ մայրաքաղաք է, սակայն գործը կարելի չէ վարել Երեւանէն, խակ տեղական գործն ալ այնքան կարեւոր չէ, Առ այժմ կայ միայն 120 սկառուտ, 30—40 աղջկէ, ֆութպօլի խումբ մը (սրորդակումբ), Մինչեւ Ա էքսանդրարօլ արդէն խակ 5-600 սկառուտ կայ, եւ 7-800 որը, Կարս 5000 որը,

Մենք իի ենք, խակ գործը հսկայ, այդ պէտք է լագիսնաք, այստեղ Հայաստան է, մեծ է արդէն եւ պիտի մեծնայ, կարելի չէ գործել մանաւանդ յորս հոգիով որոնք իրարմէ նեռու են, կտրուկ եւ արագ կերպով, ինչպէս ծեր միջավայրին մէջ, Երկաթուղային հաղորդակցութիւնը շատ դժուար են, եթէ ոչ աշկարելի, եւ կը պահնանջն ֆիզիքական, նիւթական, ջղային եւ մանաւանդ ժամանակի մեծ սպառում.

* Չորս հոգի ենք եւ պիտի մարմարեկթիւնը Հայաստանը, Պիտի կազմենք սկառուտական խմբէր ամէն տեղ, անձամբ հսկելով ամէնաշնչին մանրամասնութեան վրայ, սրբազնով ամէն սիսալ ըմբռնում, կազ յակերպութիւն, շարժում, Պիտի հայացնենք լիզուն, հրամանները, խառնուած քնները, ոգին, Պիտի մտնենք որբանոցները, ուր հազարներու զանգուած մը կայ, անանուն, անզոյն, անձպիտ եւ սակայն անզին, Պիտի հսկենք գպրոցներուն մարմարեկթական զասաւանդութեանց, Պիտի աշխատինք գրաւոր եւ բերանացի բրօրականտի, Պիտի գրադինք մամուլով (Կարս արդէն թերթ կը հրատարակուի «Հայ Արի»), Պիտի վարենք կեղրոն, կապ պահելով թէ՛ մեզ, թէ՛ նախարարութեանց, թէ մեր միշեւ, Արշաւանքներ, բըննական պտոյտներ պէտք է կատարենք նախնական միշոցներով օժտուած երկրի մը մէջ, նիւթ, զոյք, զգեստեղին պէտք է ճարենք երկրի մը մէջ ուր ոչինչ կայ, Ալառըններուն սեւ հազուած լինելը մեր աչքերուն ու սրտին համար ցաւ մըն է, բայց առանց ատոր, ուրիշ կտաւ լկայ, Թող գոնէ, այդ լինէր, այդ ալ հատաւ,

Այս ամէնքն փերջը, մենք մեզմով ալ պէտք է զբաղինք, չէ՞ Բնակարան չ'ունինք, սենեակ չ'ունինք, կը պառկինք հանդիպած տեղը, կամ թանկ հիւրանցի մէջ, կամ վարժարանի մը կեցոտոտ տախտակամածին վրայ, Ուտելիքը կը ճարուի միայն անհաշիւ ծախտելով, Հաց չես գտներ այստեղ, պէտք է ճաշարան երթալ, պարպել քակդ, խակ տուն եթէ ունենաս ալ, ինչպէս պատրատես ուտելիքը ոչ փայտ կայ, ոչ ածուխ, ոչ բարիղ, ոչ կիկ ունիս, ոչ քոյք, ոչ մամիկ, ոչ ալ ժամանակ,

Հայաստան զալ ուզողներուն հաւար իրը խայճ, միայն կարող ենք ցոյց տալ ալեներ Մասիսը փեռելտուած Ալագեազին զուխը, օճապտոյտ Արաքսը, բնատաչքերը բացող Անին, Ախուրեանը, Երեւանի դաշտը սահմանի և ունաշղթան որուն ետեւ կ'սպասէ մեծազոյն

Հայաստանը, ալսքան, Այս բաները «Պահապար չ'առներ», բայց մենք առինք, եւ եթէ հաշուեյարդարը լնենք գոհունակութիւններուն եւ հիասթափութեանց, պիտի տեսնենք որ շատ ալ ։ ենք զգացած եւ նժարը կը հակի դէպի Հայաստանի մէջ գտնուելու անհուն եւ ան լնահատելի գոհունակութեան կողմը,

Զեր դրկած մի քանի կտոր զրբերը, թերթերը, գոյրերը, Նամակները, մեզ համար կ'ունենան բարյական խիստ մեծ նշանակութիւն, ձիշու է տղայ չենք որոնց պէտք լինի շարար խոստանալ որպէսզի դեղերնին խմեն, բայց հեւու եղող իրենց միքելիներէն կղզիացած եւ տաճանելի աշխատանքէն տարուածներու համար, ծեր խոնկըն ու հոգածութիւնը սփոփարար եւ բաջակերիչ մեծ զեր կը խաղան.

Զեր ողիմպիականին օրը Ախուրեան զետի եզերըն էինք զացեր լոգանիքի եւ ֆութպօլի, եւ յիշեցինք մեզ ու մեր օրը, Մեր օրը պիտի ունենանք մենք ալ եկող տարի:

Թերթերուն մէջ կարդացինք Վոսփորի Հ. Մ. Ը ի եւ Վարագ հայրիկի յաջողութիւնները, Կը յուսամ Վարազ համբուրող մը կը գտնուի, թերայի արդիւնքները դու չեմ իմացեր, ոչ ալ ողիմպիականը,

Ինչ որ դրկէք մեզ, զիրք, պատկեր, զոյք, եւ լուցանցէք ըստ կաթելոյն զրկել երեքով կամ չորսով, որպէսզի հաւասարապէս բաժնենք շրջաններուն,

Նոր շրջաններ ալ պիտի կազմակերպներ, մանաւանդ այնպիսի տեղներ, ինչպէս ձէլալողուն, ուր Հունացի Սիրմայն արդէն կազմակերպած է անհատական սկառուտութիւն, Այստեղ ալ կար, բայց չբացան մեր երեւումով,

Սիրով համբոյրներ ամէնուդ յաջողութիւն եւ ցեսութիւն կը մաղթեմ մեզ ալստեղ,

Ա. Ա. Զ.

.. Դրօշակներու, սկառուտական դոշիններու, դրօշախուտթեան համար մեր զրկած կտաւները չափազանց անբաւական են, Կանանչ, գեղին, սրճազոյն, նարնջազոյն գոյները բնու չկան, շատ նեզն ենք. այստեղ չկան, Արդէն կարմիք, մերմակ, սեւ եւ կապոյտ գոյներու բաժնումը կատարուած է, Երեւանը ունի սեւ կարմիք զրօշ (Հայ. Կղզիինը), Ալէքսանդրարօլ կապոյտ-կարմիք, իսկ Կարս կարմիք-մերմակ. Մեզի ալևն գոյնէն շնական մէթրօ ուղարկէիք լաւ էր, իսկ կարմիքէն չօ, մտուիին մէջն ուսադիրի ժապառէններ չի գտնու, Անոնց ալ պէտքը շատ է, եւ այստեղ չկան, իսկ փողկապի, հագուստի, գլխարկի մասին խորհած իսկ չ'ունինք, որովհետեւ ոչ մի կարելիութիւն կայ այստեղ. Հայաստանի սկառուտները սեւ հազուած են, Եղիշէին տրամադրած կտարով, որը հատաւ, ևս յոյս ունիմ որ Զօր. Անզրանիկի զրած նամակովս այդ ուղղութեամբ արդիւնաբեր կը լինի, իսկ հակառակ պարալային մեր յառաջիկայ քօրարտաքշութիւնը կը յատկացնէք Հայաստանի սկառուտներուն:

Տղաք, ինչպէս կը տեսնէք, զրծը ինքնին մեծ ու դժուար ըլլալիք զատ, ամէն օք յարուցուած նոր դժուարութիւններով կը բարթանայ, Այս բաները չզրեցի որպէս զի ու եւ է յուսահատութիւն արդիւնաբեր կը լինի, իսկ հակառակ պարալային մատուցիւնը կը յատկացնէք Հայաստանի սկառուտներուն.

Պոլսոյ Հրեայ սկաուտները

Les Boy-Scouts Israélites en excursion à Aghateli

յուսահատինք, ոչ ալ պիտի ծախողինք, զրեցի որպէսզի գաղափար կազմէք մեր գործին մասին, եւ ըստ այնմ չափէք թէ մէկ կողմէն մեր ակնկալութիւնները եւ յոյսերը, եւ թէ միւս կողմէն մեր բաջալիրիչ, հզօր աջակցութիւնները,

Ակնդէտ կ'սպասենք հայկական եւ միջազգային ողմափականներուն արդիւնքին,

Երեւանի Հ. Մ. Ը. Բ. ի բժիշկ նշանակուած է Տքթ. Գառնիկ Օհանեան:

* * *

Անցեալ օր Էջմիածին գացինք, եւ երէկ վերադարձնք, Քալելով զացինք ու քալելով եկանք, իրը ճշմարիտ սկաուտներ, ինծ հետ էին հզնօն, Տիզրանը եւ Պոլսէն նոր եկած զիւղատնախներու խումբ մը (Կոպէրնիկ, Փարթամ, Արքմեան, եւն). Ինծ համար այս այցելութիւնը նորութիւն չէր, բայց միւնքրուն համար առաջին շրջագայութիւնն էր դէպի մեր հայրենակրօնական ոստանը, Քեզեցիկ, մաքուր, ազգայնական սկաուտական եւ գեղարուեստական ապրումներու երկու երշանիկ օրեր անցուցինք. Տիզրանը աւելի մանրամասն կը զրէ այս առ իթով իր նամակին մէշ, Այսքանը բսեմ որ մեր ամէն քայլափոխին, ամէն ժամ, ամէն բոպէ, ամէն մէկ նուրիքական աւերակի առջեւ, ամէն մէկ սրբազն նրշխարի դիմաց, մեր մտքերը կը թուչէին դէպի մեզ, մեզ ալ մասնակից ընելու մեր հայկական վայելումներուն, հեռաւո՞ր սիրելիներ.

Բնականաբար, այն տեղ սկաուտական գործով ալ զրայիցանք, Վաղարշապատի սկաուտութիւնը շատ անկազմակերպ էր, միայն անուազ կար, բայց անոնց զըլուխը կը գտնուէր երիտասարդ՝ եւ գործը բարոյապէս շատ լաւ ըմբռնած հայուհի մը Օր. Կարինէ Աղազարեան. Հետո տեսնուեցանք, պէտք եղած հրահանգներն ու բաջաներութիւնը տուինք, թերթ եւ զիթը տրամադրեցինք, եւ յանձնաբարեցինք որ շարժումը վարէ մինչեւ ի վիճակի լինէինք այնտեղ ուղարկելու մանչ մարզիչ եւ ներկայացուցիչ, եւ Վաղարշապատն ալ լինէր ինքնափար, իրը Երեւանի շրջանի մասնաճիւղ, Կարծեն այդ շուտով կը լինի, Կարօին պատրաստելիք կնիքը կը լինի

սապէս. Հ. Մ. Ը. Բ. ի, երեւանի շրջան, Վաղարշապատ, Հ. Մ. Ը. Բ. ի մենք այստեղ կը կարգանք սապէս. Հայաստանի Մարմարակրթական Ընդհանուր Միութիւն,

Մոտ ատենէն պէտք է այցելենք նաև Սարք Ղամիշ Ղարա Քիլիսէ, Ճէւալովու, Տիլիման, եւ ուրիշ տեղեր.

Այսօր այցելեցինք Հայաստան նոր հասած Զեխօ Սլովաք պատուիրակութեան.

* * *

ՍԱՆԱՀԻՆ, 11 Հոկտ. 970

Երեւէի Պ. Հայկ,

Երէկ գիշեր ուշ ատեն հասանք հօս :

Պաթումէն գրած նամակս անշուշտ ստացած կ'ըլլաք, ուր եղած խանդավառ ընդունելութիւնը նկարագրած էի, Պաթումէն մինչեւ Թիֆլիդ մեր ճամբարդութիւնը տեւեց 4 օր. Այսգան երկարեցաւ որովհեաւ ապրանքատար գնացքով մեկնեցանք անկէ,

Թիֆլիզի սկաուտները առաջնորդութեամբ Պ. Ա. Մատոյեանի - իթենց խմբապետը - 4 օր անդադար կայսրանը կը սպասեն մեզ լաւագոյն ընդունելութիւն մը ընելու համար, Թիֆլիս ճիշդ կէս գիշերն հասանք. Տեղւայն սկաուտները առաւտօտուն կանուխ կ'իմանտն մեր հասնիւը և կը լեցուին կայարան.

Փոխառութեան ուժ տալու և կամաւրական շաբթերը խտացնելու տեսակէտէն մեր տողանցք մը ընելը յարմար նկատուելով, տեղույն սկաուտներուն հետ կը կազմակերպենք զայն, Պէտք էր տեսնել թէ ինչ հըսկայական ազդեցութիւն ճգնեցին մեր ափ մը սկաուտները հայ եռագոյնին ու սկաուտական դրօշին առաջնորդութեամբ իրենց կատարած տողանցքին պահեւն :

Չորս շաբթի վրայ հպատակ մեր եռագոյնով ու սկաուտական դրօշովը կ'երթանք մեր յարգանքի արտայայտութիւնը ընելու հայ գեսպանատան առջեւ, Դեսպանը (Պ. Բէկգատեան) մեր արտայայտութիւններուն կը պատասխանէ շատ յուզից ճառով, Յետոյ կ'երթանք խնամատարական նախարարութեան ներկայացուցիչ Պ. Պ. Դաւիթխանեանի՝ ի պատիւ սկաուտներու սարքած ճաշնին, Հոն են մեր բոլոր կառավարական պատրաստելիք կնիքը կը լինի առուղիւ-

Ները: Անսնք իթենց խթախուսիչ ճառերով ու գուրգուշ բառ վերաբերումներով մեր տղաներու հոգիներուն վերայ ձգեցին լաւագոյն յիշատակներ, ժամը 91/2ն է արդէն ճաշէն եւլելով կ'առաջնորդուինք տեղւոյն և կառաւու եղբայրներու կողմէ կազմակերպուած թէյին, ժամը 12ին կը քնանանք տեղւոյն աղջկանց վարժարանին մէջ, մի թիւ կազմութելու և առաւօտուն շարունակելու համար մեր ճանապարհը դէպի սրբազան հայրենիքը, անձնելի ձգելով բարոր փափաքները մեզ թիֆլէզի մէջ քանի որ եւս պահելու, Առաւօտուն մեզ բարի երթի կուգան Պ. դեսպանն ու իր կինը, իսկ Պ Դաւիթխաննեանն ու իր օգնականը մեղի Կ'ընկերանան մինչեւ առաջին կայարան, կը մեկնի գնացքը եկերեւով տեղւոյն մեր եղբայր սկառատներէն՝ որոնք շոգեկառաքի գծին եզերքը բարեւի կեցած մեզ բարի երթ կը մաղթեն.

ՀԱՅԻՆ ՍՈՒՇԱԽ

* *

ԵՐԵՒԱՆ, 18 Նոյեմ. 920

Պատ. Կեղր. Վարչ. Հ. Մ. Բ. Ի. Կ. Պոլիս

Մէկուկէս ամիսէ ի վեր Զեզմէ ոչ մի նույնակ ստացած եմ. ես քանիցու գրեցի. վերջին շաբաթ օր նամակ մը եւս զրկեցի որուն մէջ պարզուած էր մեր գործունեւութիւնը, ես իմ մասին վճռած եմ գործը շարունակել մինչեւ որ գլուխ հանեմ: Պատերազմական դրութիւնը, կարծեն աւելի մեզ ուժ և եռանդ տուած է և տղաքը այս վայրկեանին աւելի լաւ յառած են սկառատական գործին. մեր դասախոսութիւնները կը շարունակենք. այս շարթուս մտադիր ենք երկրորդ կարգի սկառատներու քննութեանց սկսէլ. արդիւնքը Զեզ կը տեղեկացնեմ: Զանազան ճակատներու ուղարկեցինք սկառատները զանազան պաշտօններով. օր. սուրհանդակ, մթերանցներու հսկիչ, կարմիր խաչ: Սկառատ դրօշախօնները, այս պահուս նմանապէս կը գըտնեին Շարուրի ճակատը, որոնք հոն ուղարկուած են տեղւոյն զինուորական պետին հրահանգին համաձայն, Զ սկառատ ուղարկուած է Ուլուխանլու, ուր կը գըտնեի գաղթականներու համար բացուած սննդակայանը, ուր սկառատները կը պատրաստեն թէյ, կերակուր, և լու... Նոր Դաւիթ գիւղն ալ սկառատներ կան ուր կը պատրաստի գաղթականներու հացը. յիշեալ սկառատները տեղւոյն պաշտօննեաններուն վրայ իր հսկիչ ուղարկուած են. Երկու սկառատ ալ ունինք ելեւմտական նախարարութեան մէջ և այլն տեղեր, Երեւան լեզուն է գաղթականներով և որբերով. Երկուշարթի օր գացինք մեր կարմիր խաչի հետ և դարմանեցինք 30 40 որբեր ուրոնք կարսէն փոխած ժամանակնին վիրաւորուած էին և զանազան վերքեր ունէին. բաւական գործ տեսանք,

Այսօր խնամատարութեան նախարարի հրահանգով մեզ յանձնուեցաւ թէմական գարոցի մէջ գտնուող մօտ 1000 գաղթականներու հոգը. Պազը գործի պիտի ձեռնարկենք. Ասկէ զատ նախարարութիւնը մեզի կ'ուզէ յանձնել Երեւանի մէջ գտնուած մօտ 400 որբերու փոխարութիւնը դէպի իշմիածին. տրամադրութեանս տակ մեծ տղայ չմնաց. այսու հանդերձ պղտիկներու ալ քաղաքին մէջ կօնան գործածուիլ, մեղուներու պէս կ'աշխատին: Մանրամասնութիւնները Զեզ կ'իմացնեմ.

ՕՆՆԻՆ ԵՍ.ԶՄ.ՃԵ.Ա.Ն

25 Մեպտ. կիրակի, իտալիկերացի տօնին տեղւոյս երկեցւոյն մէջ կատարուեցաւ Հ. Մ. Բ. Մ. ի 23րդը Մանամիւլիցին նորընծայ սկառատներու երդման արարութիւնը:

Այս առ.թիւ հանդիսաւոր պատարագ մատուցուեցան պատարագէն վերջ յըն սկառատներու և խառն բազմութեան ներկայութեամբ կատարուեցաւ երդման և դրօշի օրն ութեան արարողութիւնները, որ շատ յուզի էր. սկառ տները արարողութեան վեհութիւնը և նուիրականութիւնը ըմբռնած էին.

Նոյն օրը ցերեկէ վերջ, Յունաց գպրոցի պարտէզին մէջ կատարուեցաւ մարմամարդական խաղեր. Ներկայ էին անգլիացի հրամանատարը իր պաշտօնակիցներով, նոյնպէս իտալական, աւստրիական գոնսիւլները և յոյն սկառատները:

Կարգապահութիւնը և սկառատներու ճարպիկութիւնը մեծ համակրանք առաջ բերին ներկաներուն մէջ, Անգլիացի հրամանատարը մասնաւոր շնորհակաւութիւնը յայտնեց խմբ. Պր. Ագրիփազաս թորոսեանի և փոխ. խմբ. Պր. Արքուն թորոսեանի. յունաց յարդելի քահանան մաղթանքներ ըրաւ հայ և յըն սկառատներուն: Նոյնպէս Օր. Գոհար Պարսնեան և սկառատ առաջ նորդ Պր. Դարքիէլ Ղազարեան սկառատներու ուղղուած ոտանաւորներ արտասանեցին:

Հայ քահանան իր խրատական և քաջալերական խօսքերովը բացատրեց սկառատներու պարտականութեան վեհութիւնը և խրախուսեց զանոնք:

Ներկաները շնորհաւորելով վարչութիւնն և սկառատները գոհ տպաւորութեան տակ մեկնեցան:

Թ.Դ.Թ.Ա.Կ.Ի.Ց

ՍԼ.ՆԹԳԱԹԱՐԻՆՍ 30 Մեպտ. 920

Սիրելի Պ. Հայկ ծեղմէճեան

... Ամերիկայի Միացեալ նահանգներու զանազան քաղաքները պատելէ վերջ Գանատա անցած էի, երբ անակնակալ կերպով օր մը Աէնթքաթարինսի մէջ հայկական սրճարան մը այցելութեանս միջոցին պատահմամբ սեղանին վրայ տեսայ «Հայ Ակառաւ» թէրթի վերջին թիւերէն մին. զգացած հրճաւանք չեմ կրնար բացատրել, աւ կրնաք երեւակա, եւ թէ ի՞նչ հաճաքով և կարուով կարդալէ աւելի լափեցի անոր բավանդակութիւնը. որքան հաճելի էր լսել ինծի Հայ սկառատներու քաղցը Հայունը հայրենիքէ հեռու, Գանատայի մէկ անծանօթանկիւնը. ծայր տատիճան ուրախ եմ որ Հայ սկառատական շարժումը կը շարունակէ և կը յառաջդիմէ: Երբ Ամերիկայի մէջ կը հակդիպիմ օտար Պօյ-սկառատական խումբերու չեմ կրնար յուղումով չի յիշել մեր սկառատները, որոնք այնքան կարծ ժամանակի մը մէջ շեռնհաս անձնուէր առաջնորդներու և կազմակերպիչներու շնորհիւ կը յառաջդիմել և գնահատելի բարձրութեան մը հասնիլ. շարունակեցէք անվհատ, այդ նուիրական կազմակերպութիւնը վեհ կոչում ունի և մեր փառքն ու պարծանքը կը կազմէ:

ՊԵՏՐՈՍ ՊՈՆՏԱՑԻ

Պ. ՊՈՂՈՍ Մ. ՇԱՊՈՅԵԱՆԻ
ՕԲ. ՇԵՐԻՐՈՒՀԻ Կ. ՊԵՐՊԵՐԵԱՆԻ
հիմ
ՆՇԱՆԱԽՈՍՈՒԹԵԱՆ

Ա. ՎԱՀՐԱՄ Ս. ՓԱՓՈՋԵԱՆԻ
ՕԲ. ԱՆՆԵՔ ԵԿԱԽԵԱՆԻ
հիմ
ԱՄՈՒՄՆՈՒԹԵԱՆ

առթիւ Հ. Մ. Ը. Կեդր. Վարչութիւնը և խմբագութիւնն, երջանկութեան մաղթանքներով կը շնորհաւորեն իրենց ժքաջան ընկերութը:

ՑՈՒԹՊՈԼԻ ՄՐՑՈՒՄՆԵՐ

Իզմիր 9 Հոկտ. 920

Անցեալ կիրակի տեղի ունեցաւ Հայկական բաժակի մրցման երկրորդ մասին առաջին խաղը «Գորտէլեզի եւ հզմիրի միջեւ որ վերջացան հետեւեալ կիրպավ»:
հզմիր Ա. հաւասար ԴՈՒՏԵԼԵՅ Ա. ի հետ 1ով 1.
հզմիր Բ. «Թիրը», յաղթական (1-0 ով).
Ուրեմն ընդհանուր բռնտերը ի մի համախմբելով կ'ունենանք:

ԴՈՒՏԵԼԵՅ	Ա. 4 կէտ
	Բ. 4 ,
ԴԱՐԱԹԱՇ	Ա. 1 ,
	Բ. 1 ,
ԻԶՄԻՐ	Ա. 3 ,
	Բ. 3 ,

Իզմիր 14 նոյեմ. 920

Կիրակի առաւօտ 14 նոյեմ. ժամը 9.30ին «Բանեօնիքութիւնի գաշտին մէջ տեղի ունեցաւ ԴՈՒՏԵԼԵՅ - ԴԱՐԱՇ մրցումը»:

ԴՈՒՏԵԼԵՅ Ա. ԴԱՐԱԹԱՇ Ա. ին իրաւացար էր Պ. Մ. Եանըքեան, խաղը վերջացաւ մէկի դէմ (1-1) հաւասարութեամբ:

Բ. Խումբերու մրցման իրաւացարն էր Պ. Գ. Յա. բէթեան եւ որ վերջացաւ Գորտէլոյի յաղթութեամբ 2ի դէմ 1 «կօլուվ» (2-1):

Ուրեմն հայկական բաժակի մրցումներու Ա. Մասը վերջացած է հետեւեալ կիրպավ:

ԴՈՒՏԵԼԵՅ	Ա. խումբ	3 կէտ
	Բ. ,	4 ,
ԴԱՐԱԹԱՇ	Ա. ,	3 ,
	Բ. ,	1 ,
ԻԶՄԻՐ	Ա. ,	0 ,
	Բ. ,	1 ,

ԶԱՐԿԵՆ ԾԱՐԵՎՈՒԹՅԱՆ

ԿԱՐՈ Պ ՈՒՅԱԳԼԵԱՆ

Արտօնատէր

ՀՐԱԶԵԱՑ ՏԵՐ-ՆԵՐՄԵՍԵԱՆ

* * Հ. Մ. Ը. ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՅԻՆ ՆՈՎԵԼ
Փութպուլ մրցումներ կատարելով յաղթանակած է
ՄՈՐԻ Ը. Պ. ԽՈՎՄԲԻՆ Օ - Պով
ԳԱՐԿԱՆԻ խումբին 1 - Պով
ՊՐԻՆՈՒԱՅԻ խումբին Օ - Պով:

* * ԳՈՒՄԴԱՅՈՒՈՒԻ ՄԱՍՆԱՅԻՆ

Կիրակի օր 12 Դեկտ. տեղի ունեցաւ փութպուլ բնեւոր մրցում մը թօփանէի անգլ. «Օրտինէս» փապօլ Ա. թիմի և Հ. Մ. Ը. Պումպարու մասնած Ա. թիմերու միջեւ, խաղը սկսաւ ժամը 2.40ին կալթիի ազգ. գերեզմանատան Բերա - Եհցլի մասնադի հարթած սեփական ղաշտին վրայ, խաղը անցաւ ոգեւորուած. Ա. Հաֆթայմին թէեւ հայ խումբը յադցաւ ընել առաջին «կօլուվ», բայց խաղին Անգլիատաւորը ըստ կամ չուզեց հաշուել. յետոյ անգլ ցիք յաջողեցան մէկ «կօլուվ» ընել. Բ. Հաֆթայմին խումբը առանց յուսահատելու իր ջանքերը կրկնապակելով յաջողեցաւ 2 «կօլուվ» յաղթանակը շահիլ:

ՊՈՔՍԻ ՄՐՑՈՒՄ

25 Դեկտ. շաբաթ գիշեր ժամը 5.30ին Սգէյթ մէջ կազմակերպուած էր ազգակ մրցում մը թուրք 8 տարուան «Չամբիօն» եւ 12 տարուան պօքուէօր Բէյօփի և Պ. Բագարատ թահթաճեանի միջեւ, նքանակ պատասխանի սկսաւ յէլմալ Պէմալ Պէնքինք բաւական յոգնած կ'զգար եւ ծրոդ բառին իսկ պաշտպանողականի սկսաւ. Մինչդեռ Բագարամիջեւ վերջ առանց յոգնութեան նշան ցոյց տալու յակող էր և այդ հակ իրեն շահեցուց յաղթականը. սու հանդերձ վերջին երեք բառունեներու միջոցին, բական յարմար առհթներ կային օգտուելու Պ. Բագարամին համար. ինչ որ միշտ փախցուց, եւ շատար կ'երեւար Պէմալ Պէյօփի յոգնած երեւոյթէն, կարծ չէր հաւատար որ իւր հարուածները ասդքան պէտդէին թէմալի վրայ, կամ կը կարծէր որ Բէմալ պադ դիրքով կ'ուզէր զինքը խարել, ամէն պարագ մէջ Բագարատ քիչ մը աւելի թեթեւաշարժ եւ պազմ ըլլար աւելի նպաստաւոր գուրս պիտի գար:

Մըցումը տեսեց 10 բառունեւ վերջացաւ Բագարամիջեւանակավ նի դէմ 12 կէտով.

Հ. Խ. Գատաւորին պաշտոնական տեղեկադիրը ծեռքը չառնենալով կ'ստիպուինք այս անգամ վերպի պարզ դիտողութիւնով բաւականանալ:

Հ. Խ. Գատաւորին պաշտոնական տեղեկադիրը ծեռքը չառնենալով կ'ստիպուինք այս անգամ վերպի պարզ դիտողութիւնով բաւականանալ:

Պատասխանատու-Ծնօրէն
ԳԱՐՈՒՍԱԳ ՆԱԱՆ

Տապարութիւն

Պ. ԱՐՁՈՒՄԱՆ

<i>1964</i>	<i>580</i>
1	1
2	17
3	33
4	49
5	65
6	81
7	97
8	121
9	137
10	153
11	168
12	185
13	201
14	217
15	233
16	249
17 - 18	265
19 - 20	289
21 - 22	313
23 - 24	337